Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 68 (9304). ● 1988 йил 7 апрель ● пайшанба ● Баҳоси 3 тийин.

М. С. ГОРБАЧЕВ ТОШКЕНТГА КЕЛДИ

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев 6 апрель куни Москвадан Тошкентга жўнаб кетди.

* * *

Шу куни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев Афғонистон республикасининг президенти, АХДП Марказий Комитетининг биринчи секретари Нажибулло билан учрашиш учун Тошкентга келди.

Аэродромда уни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзолари, бошқа ўртоқлар кутиб олдилар.

* * *

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев билан учрашиш учун Афғонистон республикасининг президенти, АХДП Марказий Комитетининг биринчи секретари Нажибулло 6 апрель куни Тошкентга келди.

Аэродромда уни Р. Н. Нишонов, Ғ. Ҳ. Қодиров, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Айни бир вақтда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе Қобулдан Тошкентга келди.

(ТАСС).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросида

6 апрель куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг мажлиси бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг КПСС XXVII съезди талаблари асосида Бекобод шаҳар партия комитетининг иш ва истиқомат жойларида меҳнаткашларга савдо ва маиший хизмат кўрсатишни ривожлантиришга раҳбарлиги тўғрисидаги қарори қандай бажарилаётганлиги кўриб чиқилди.

Шаҳар партия комитети хизмат кўрсатиш соҳасига раҳбарликни, гражданларга савдо ва маиший хизматни такомиллаштириш юзасидан ишни бир мунча яхшилаганлиги таъкидланди. Социал соҳани ривожлантириш ва шаҳарни ободонлаштириш учун 7,8 миллион сўм капитал маблағ ўзлаштирилди, бу эса 1986 йилдагига нисбатан 3 миллион сўм кўпдир. Пуллик хизматларни ривожлантириш топшириғи қарийб 6 процент ошириб бажарилди, пландан ташқари 590 минг сўмлик шундай хизматлар кўрсатилди. Шаҳарда бешта кооператив ишлаб турибди, 1987 йилда улар 113 минг сўмлик хизмат кўрсатдилар ва халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқардилар.

Саноат корхоналарида 12 та ошхона қурилди ва реконструкция қилинди, буфетлардаги маҳсулотлар ассортименти хилма-хил бўлиб қолди. Бинокорлик материаллари ва саноат корхоналарининг ишга яроқли чиқиндилари билан савдо қиладиган магазин очилди, ихтисослаштирилган магазинлар салмоғи 70 процентга, ўзига-ўзи хизмат қилиш методи билан ишлайдиган магазинлар салмоғи 55 процентга етказилди. Савдо ва умумий овқатланиш корхоналарига 200 дан кўпроқ хотин-қиз жалб этилди, мактаб-магазин очилди.

Шу билан бирга шаҳар партия комитети бюроси аҳолига савдо ва маиший хизмат сифатини тубдан яхшилашга, мавжуд имконият ва ресурслардан тўла фойдаланишга эришмади. Илгари бўлганидек ҳозир ҳам савдо корхоналари ва ташкилотлари раҳбарларининг пассивлиги ва ташаббуссизлиги товар ресурсларининг номутаносиблиги, чет эллардан келтирилаётган молларнинг камлиги рўкач қилиниб, яширинб келинаверди. Хўжалик юритишнинг янги шарт-шароитларига расмиятчилик билан ўтилди. Шундай вазиятда 1987 йил товар обороти топшириғи бажарилмади, савдо тушуми 6,2 миллион сўм кам бўлди.

Маиший хизмат кўрсатиш планлари муттасил барбод этилмоқда. 1987 йилда аҳолига қарийб 250 минг сўмлик кам хизмат кўрсатилди. Кийим ва пойабзал ремонти, прокат хизмати соҳасидаги иш айниқса қониқарсиздир. Хизмат кўрсатишнинг истиқболли турлари, хизматнинг ҳар жиҳатдан қулай ва шунга ўхшаш хиллари дуруст жорий этилмаётир.

Шаҳар партия комитети, шаҳар ижроия комитети хўжалик раҳбарларининг маҳаллий саноат ва бинокорлик индустрияси корхоналари имкониятларидан яхши фойдаланмаётганликлари билан муроса қилиб келмоқдалар. Саноат корхоналарида очилган комплекс қабул пунктлари зарур қувват билан ишламаяпти.

Марказий Комитет Бюроси Бекобод шаҳар партия комитети (ўртоқ Э. М. Рўзиев) диққат-эътиборини товар обороти ва маиший хизмат юзасидан белгиланган планларнинг бажарилиши учун коммунистлар, меҳнат коллективларини сафарбар этиш юзасидан етарлича ташкилотчилик иши олиб борилмаётганлигига қаратди. Бюро шаҳар партия комитети, шаҳар ижроия комитети, хўжалик раҳбарлари зиммасига кўрсатилган камчиликларни бартараф этиш юзасидан қатъий чоралар кўриш, савдо ва маиший хизмат корхоналари раҳбарларининг масъулиятини ошириш, шаҳар социал инфраструктурасининг илдам ривожланишига эришиш вазифасини юклади. Шаҳар партия комитети ва шаҳар ижроия комитети аҳолининг турли товарлар ва хизматларга бўлган эҳтиёжини қондириш учун янгича ёндашувларни таъминлашлари кераклиги таъкидланди.

Хизмат кўрсатиш соҳаси раҳбарларига, бошланғич партия ташкилотларига савдо ва маиший хизмат объектлари ишини бошқаришда иқтисодий омилларни кучайтиришга асосий диққат-эътиборни қаратиш топширилди. Ўз маҳсулотининг ҳажмини ошириш, сифатини яхшилаш ва турини кўпайтириш, савдони ташкил этишнинг янги илғор формаларини жорий қилиш йўли билан товар оборотини ўстириш имкониятларидан кенг фойдаланилсин. Халқ истеъмол товарлари ишлаб чиқарадиган, озиқ-овқат маҳсулоти тайёрлайдиган, хизмат кўрсатадиган кооперативлар тузишга алоҳида эътибор бериб, уларни ривожлантиришга изчиллик билан кўмаклашилсин.

Бюро мажлисида республикада пилла етиштириш, тайёрлаш ва қайта ишлашни ташкил этиш соҳасидаги жиддий камчиликлар тўғрисидаги масала кўриб чиқилди. Пилла етиштириш, тайёрлаш, қайта ишлаш ва унинг янги навларини яратиши лозим бўлган хўжалик органлари ва илмий муассасаларнинг иш даражаси аҳолини халқ истеъмол товарлари билан таъминлашни тубдан яхшилаш вазифаларига мос келмаётганлиги уқтириб ўтилди. Пилла сифати паст, у ўз вақтида қайта ишланмаяпти, тўқимачилик саноатининг хом ипакка бўлган эҳтиёжи қондирилмаяпти. Пиллакашлик фабрикаларининг техникавий аҳволи фан-техника тараққиётининг ҳозирги талабларидан орқада қолмоқда.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетининг пиллачилик бош бошқармаси, Ўрта Осиё Пиллачилик илмий тадқиқот институти сифат кўрсаткичлари юқори бўлган янги дурагайларни яратиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш билан қониқарсиз шуғулланмоқдалар, ипак қуртини боқиш маданияти паст ва унинг технологияси такомиллаштирилмаяпти, кўпроқ қўл меҳнатидан фойдаланилмоқда. Лойиҳалаштириш вақтида қўпол нуқсонларга йўл қўйилганлиги оқибатида қуриб битказилган 90 та пиллачилик комплексидан мақсадга мувофиқ фойдаланилмаяпти. Мавжуд пиллахоналарнинг базаси талабга жавоб бермайди.

Пиллачилик бош бошқармаси ва Ўрта Осиё Пиллачилик илмий тадқиқот институти раҳбарлари (Э. Ҳ. Тожиев, У. Насруллаев ўртоқлар) пиллани стандартлаш таклифларини ишлаб чиқишда тор маҳкамачилик билан ёндашувга йўл қўймоқдалар, ўн икки йил давомида учта давлат стандарти тасдиқланди, булар ҳам мукаммал эмас ва қўйилаётган талабларга жавоб бермайди. Пиллачиликда қўшиб ёзиш, ўғирлик ва порахўрлик фактлари аниқланди. Шунинг учун 122 киши жиноий жавобгарликка тортилди.

Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрлиги (ўртоқ Н. Нормуҳамедов) табиий ипак етиштириш ва қайта ишлаш марказий илмий тадқиқот институти (ўртоқ Ҳ.Абдукаримов) ишга бепарво қараб, тўқимачилик саноатининг эҳтиёжларини ҳисобга олиб, пилла етиштириш ва тайёрлашга таъсир ўтказмаяптилар, пиллачилик фабрикаларини ривожлантириш ва техника жиҳатидан қайта қуроллантириш, мамлакатда машина ва ускуналар ишлаб чиқиш масалаларини ҳал этишда пассивлик қилмоқдалар. Тармоқда ишлатилаётган автоматларнинг 50 процентдан кўпроғи маънавий жиҳатдан эскириб қолган. Сўнгги ўн йил мобайнида корхоналар қуввати 21 процент ўсган бўлса, пилла етиштириш эса 42 процент кўпайди. Навига қараб пиллани чувиб ўрашга ўтиш асоссиз тарзда кечиктирилмоқда. Пиллани қайта ишлаш вақтида анчагина исрофгарчиликларга ва чиқиндига чиқиб кетишига йўл қўйилмоқда. Пиллакашлик фабрикаларининг қарийб ярми зарар кўриб ишламоқда.

Пилла етиштириш ва тайёрлашнинг ташкил этишдаги жиддий нуқсонлар учун, ишлаб чиқаришда техникавий ва илмий қолоқликка йўл қўйганлиги ва тармоққа раҳбарликдаги шахсий инсофсизлиги учун Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети пиллачилик бош бошқармаси бошлиғи, КПСС аъзоси ўртоқ Э. Ҳ. Тожиевга учет карточкасига ёзиш шарти билан қаттиқ виговор эълон қилинди. Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетига пиллачилик бош бошқармаси раҳбариятини кечиктирмай мустаҳкамлаш топширилди.

Ўзига топширилган участкада ишни барбод қилганлиги учун Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрининг ўринбосари, КПСС аъзоси ўртоқ Н. Нормуҳамедовга виговор эълон қилинди.

ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими (ўртоқ Ш. Иброҳимов), Пиллачилик илмий-тадқиқот институти (ўртоқ У. Насруллаев), Табиий ипак етиштириш ва қайта ишлаш марказий илмий-тадқиқот институти (ўртоқ Ҳ. Абдукаримов) раҳбарларининг диққат-эътибори пилланинг янги дурагайларини яратишда, саноат асосида пилла қурти боқиш агротехникаси соҳасида, пиллачилик учун мамлакатда машина ва ускуналарни ишлаб чиқишда уларнинг ишида ва улар раҳбарлик қилаётган коллективлар ишида жиддий камчиликлар борлигига қаратилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советига республикада пиллачиликни янада ривожлантириш масалаларини махсус кўриб чиқиш тавсия этилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг мажлисида айрим бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилиб, улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети сессияси олдидан

БОШҚАРУВ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРАЙЛИК, МАҲКАМАЧИЛИККА БАРҲАМ БЕРАЙЛИК

Ўзбекистон ССР Олий Совети қурилиш ва бинокорлик материаллари саноати доимий комиссияси мажлисида республика халқ хўжалигини бошқариш бош схемаси лойиҳасининг асосий қоидалари кўриб чиқилди. Депутатлар республика Министрлар Советининг доимий органи — Қурилиш давлат комитетининг структурасини мухокама қилдилар.

Бу мажлис силлиқ ва осойишта ўтгани йўқ. Депутатлар республика Министрлар Совети ишлар мудирлиги қурилиш ва уй-жой — коммунал хўжалик бўлими мудири Е. Темикиннинг батафсил ахборотини тингладилар, у далил-исботлар билан, фактларга суяниб, бошқарув структурасини ўзгартириш, Ўзбекистон ССР Қурилиш Давлат комитети тузишни асослаб берди.

Ўтган беш йиллик ва шу беш йилликнинг дастлабки икки йили мобайнида республикада тахминан 3 миллиард сўмлик планлаштирилган асосий фондлар ишга солинмади. Идоравий тарқоқлик, ҳаддан ташқари катта бюрократик аппарат, қурилиш комплекси моддий-техника базасининг заифлиги сабабли уй-жойларни фойдаланишга топширишда оғир вазият юзага келди, саноат ва социал объектларни бунёд этиш секинлашди. Танг қоладиган ери шундаки, 220 қурилиш тресті, неча юзлаб бошқармалар ва механизациялашган колонналар нима қилиб бўлса ҳам ресурслар ундириш, планни камайтириш, енг учида ишлаб, катта маош олиш ҳаракатида бўлдилар.

Бош схемада бир хил вазифаларни ҳал этаётган ташкилотлар ўртасидаги идоравий тўсиқларни бартараф қилиш назарда тутилган. Янги давлат комитети составига республика Қурилиш министрлиги, Бинокорлик материаллари саноати министрлиги, «Главташкентстрой», Сув хўжалиги давлат комитети ва «Узглавстройдре в п р о м»ни бирлаштириш таклиф этилмоқда. Марказлаштириш, ўзаро манфаатдорлик капитал қурилиш суръатларини ошириш ва сифатини яхшилашда ижобий силжишларга олиб келиши керак.

— Янги давлат комитети навбатдаги бюрократик бўғин бўлмайдими? — деб савол берди тошкентлик депутат М. Ҳабибуллаев.

— Комитетнинг вазифалари аниқ белгиланган. У қурилиш-монтаж ташкилотлари ва қурилиш индустрияси корхоналарининг ишини мувофиқлаштириб туриши керак, — деган жавоб бўлди.

— Республика Бинокорлик материаллари саноати министрлиги коллегияси министрликни тугатиш, айниқса цемент заводларини иттифоқ органларига бўйсундиришни мақсадга мувофиқ эмас, деб ҳисоблайди. Чалакашлик бошланади, қурувчилар энг муҳим материал етишмаётганлигини дарров ҳис этадилар, — министрнинг биринчи ўринбосари Т. Эргашев ўз позициясини эҳтирос билан ҳимоя қилади.

— Тўғри фикр... Шошмаслик керак... Аввало, янгиликни амалда синаб кўриш керак... Республика Давлат қурилиш комитети раиси Ш. Ҳайдарова, «Главташкентстрой» бошлиғи К. Дудин, «Узбекгидроэнергострой» тресті бошқарувчисининг ўринбосари И. Шигильчева шу мулоҳазаларни айтишди.

— Биз эса бош схема лойиҳаси асосий қоидаларини маъқуллаймиз! — дейди депутат, Бекобод цемент заводининг цех бошлиғи Т. Тошмуҳамедов. — Цемент камаймайди, кўпаяди. Бир маромда ишлайдиган бўламиз, маънавий эскириб қолган ускунани «ямаймиз» деб жонимиз ҳалак бўлмайди. «Ялпи» маҳсулот кетидан тинимсиз ва самарасиз югуравериш барҳам топади.

— Давлат комитети составига «Узглавстройдревпром» нега киритилаяпти? — деб сўрашди депутатлар.

— Ҳозир ёғоч-тахта ўтказиб беришни министрликлар «тортқилашиб кетишгани» учун камёб материалга ишлов беришнинг яхши технологияси йўқ. Шу сабабли ҳар йили 1,4 миллион кубометр ёғоч-тахта чиқиндига чиқиб кетмоқда. Бу бориб турган исрофгарчилик-ку! Бундан буён ёғоч-тахтани қайта ишлаш билан ягона идора шуғулланади. Исрофгарчиликлар камаяди. Буюмлар сифати яхшиланади.

— Бошқарув схемаси лойиҳасида маҳаллий Советлар ва улар территориясидаги бинокорлик саноати корхоналарининг ўзаро муносабатлари тўғрисида ҳеч нарса дейилмаган. Агар корхона планга қўшимча маҳсулот ишлаб чиқарса, бу маҳсулот шу ерда қолдирилиб, уй-жой, социал-маданий-маиший объектлар қурилишига сарфланиши керак — лойиҳада ана шуни кўзда тутиш лозим, — депутат, Самарқанд шаҳар ижроия комитети раиси Д. Аҳроровнинг фикри шундай.

Ўринли мулоҳаза. Доимий комиссия аъзолари бу фикрни қизғин муҳокама қилдилар. Мазкур масалани Олий Советнинг бўлажак сессиясига тақдим этилаётган доимий комиссия тавсияларига киритиш таклиф этилади.

— Қурилиш министрлиги ва Бинокорлик материаллари саноати министрлиги тўғрисидаги масала равшан. Лекин бунга Сув хўжалиги қурилиши давлат комитетининг нима дахли бор? — таажжуб билан шундай савол берилди.

— Биз ҳам шундай таклифни ўртага қўйиб, бироз шошқалоқлик қилишяпти, деб ҳисоблаймиз, — деди Сув хўжалиги қурилиши давлат комитети раиси Т. Боймиров. — Биз енгил саноат объектлари қуришни бошлаб юбордик, уй-жойлар, социал-маданий-маиший объектлар қурмоқдамиз. Комитетимизни қайта ташкил этишни аста-секин олиб бориш маъқул бўлар, деб ҳисоблаймиз..

— Янги ерларни хўжалик оборотига киритиш кескин камаяётган вақтда мустақил идора сифатида шу қадар катта ташкилотнинг мавжуд бўлиши омилкорлик бўлмас эди, — деб эътироз билдиришди доимий комиссия аъзолари. — Сув хўжалиги қурилиши ходимлари бундан буён ҳам ўз ишларини қилаверадилар, улар катта тажриба орттиришган. Аммо эндиликда кичик шаҳарлар ва район марказларидаги қурилишлар ҳам улар зиммасига тушади.

... Ҳар бир масала — жумбоқ. Аммо депутатлар доимий комиссия мажлисига яхши тайёргарлик кўриб келишган. Ҳар бир чала қолган гап, баҳона-важ сабабли янги ўткир масалалар юзага келарди. Депутатларга балли, улар масалани ҳар томонлама муҳокама қилишди.

Қурилиш ва Бинокорлик материаллари саноати доимий комиссияси бошқарувнинг бош схемаси лойиҳасини умуман маъқуллади. Лойиҳага депутатларнинг таклифлари ва мулоҳазаларига кўра бир қанча аниқликлар киритилди.

* * *

Шу куни Ўзбекистон ССР Олий Совети бошқа доимий комиссияларнинг қўшма мажлислари бўлиб ўтди. Мажлисларнинг қатнашчилари Ўзбекистон ССР халқ хўжалигини бошқаришнинг бош схемаси лойиҳаси асосий қоидаларини маъқулладилар ва мазкур лойиҳа юзасидан республика Олий Советига хулоса тақдим этдилар.

(ЎзТАГ).

Қутбн Жўраева Бўстонлиқ районидаги «Қозоғистон ССР 30 йиллиги» колхозн сабзавотчилик бригадасига бошчилик қилади. Бригада деҳқонлари меҳнатни ташкил этишнинг пудрат усулини қўлланиб яхши натижаларга эришмоқдалар. Ўтган йили коллектив деҳқонлари пландаги 895 тонна ўрнига 1119 тонна сабзавот етказиб бердилар.

Моҳир бригадир колхозчиларнинг Бутуниттифоқ IV съезди ишида қатнашиб, олам-олам таассуротлар билан қайтди. Айни кунларда бригада сабзавоткорлари ишлаб чиқаришга илғор тажрибаси, интенсив технология омилларини жорий этиб, бу йил ҳам янги ва юксак марраларни эгаллаш учун астойдил меҳнат қилмоқдалар.

Суратларда: колхозчиларнинг Бутуниттифоқ IV съезди делегати Қутбн Жўраева қурувчилар билан суҳбатлашмоқда; Жўраева болалар боғчасида; Бригада деҳқонлари ўз етакчиларининг съезд ҳақидаги таассуротларини мароқ билан тингламоқдалар.

В. ПОРТНОВ фотолари.

ДЕЛЕГАТ СЪЕЗДДАН ҚАЙТДИ

БАЙРОҚЛАР ТОПШИРИЛДИ

Тошкентдаги «Технолог» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси меҳнатчилари ўтган йилги давлат планини бажаришда юқори ишлаб чиқариш кўрсаткичларига эришдилар. Бу корхона коллективи Бутуниттифоқ социалистик мусобақасининг ғолиби, деб топилди ва КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ҳамда ВЛКСМ Марказий Комитетининг Кўчма қизил байроғи билан мукофотланди ва номи СССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасидаги Бутуниттифоқ ҳурмат тахтасига ёзиладиган бўлди.

Илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида бўлиб ўтган йиғилишда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари В. В. Суддаренков мазкур коллектив вакилларига ана шу Кўчма қизил байроқни топширди.

Республиканинг бошқа коллективларида ҳам КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг Кўчма қизил байроқларини топширишга бағишланган йиғилишлар бўлиб ўтди. Денов ёғ-экстракция заводи коллективига байроқни Сурхондарё область партия комитетининг биринчи секретари С. Мамарасулов топширди.

Тошкентдаги «Узэлектромонтаж» тресті, Халқлар дўстлиги орденли Тошкент гўшт саноати ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Ҳурмат белгиси» орденли республика яйлов-мелиоратив - қурилиш бирлашмаси, Меҳнат Қизил байроқ орденли «Балиқчи» балиқ саноати экспериментал-намуна ишлаб чиқариш бирлашмаси, ВЛКСМ 50 йиллиги номли Оҳангарон совхоз-саноат комплекси меҳнатчиларига ҳам тантанали вазиятда Кўчма қизил байроқлар топширилди.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг саккизинчи сессияси шу йил 9 апрель эрталаб соат 10 да Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг мажлислар залида очилади.

Саккизинчи сессияга келаётган Ўзбекистон ССР Олий Совети депутатлари 8 апрель куни соат 10 дан 19 га қадар Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг биносида рўйхатдан ўтадилар.

ХЎЖАЛИК СУВ ҲАҚИНИ ТЎЛАЙДИ

БЕКОБОД РАЙОНИДА СУВДАН ФОЙДАЛАНГАНЛИК УЧУН ҲАҚ ТЎЛАШ ЮЗАСИДАН ЭКСПЕРИМЕНТ БОШЛАНДИ

1 апрель куни тонг отиши билан Бекобод районидаги 13 та хўжаликнинг сув олиш иншоотларига сув ўлчагичлар ўрнатилди. Шундай қилиб, сувчилар ва қишлоқ аҳолиси ўртасида янги, хўжалик ҳисоби муносабатларини ўрнатувчи эксперимент бошланди. Бундан буён сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш тартиби ўрнатилди.

Давлат ирригация тармоқлари қурилиши ва улардан фойдаланиш учун ҳар йили сарфлаб келаётган миллиард-миллиард сўм пулни сувдан фойдаланувчи муайян хўжаликлар эмас, балки бутун жамият тўлаб келмоқда. Бундай система сувни истеъмол қилишда исрофгарчиликка олиб келди. Ўрта Осиёда, шунингдек бошқа регионларда ҳам сувнинг ниҳоятда танқис бўлиб қолганлиги кўп жиҳатдан сув учун ҳақ тўланмаслик оқибатидир.

Эксперимент шартларига кўра, белгиланган нормадан ташқари фойдаланилган ҳар бир куб метр сув учун хўжалик уч карра кўп ҳақ тўлайди. Сувни ўз вақтида етказиб бермаслик натижасида ҳосилдорликнинг камайиб кетиши эса сувчиларга зарар келтиради — уларга катта жарима солинади. Сувчилар ҳам принцип жиҳатидан янгича меҳнат шароитларида ишламоқдалар. Барча сув хўжалиги бўлинмаларини ўз ичига олган Бекобод район ремонт-эксплуатация ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳозир тўла хўжалик ҳисобида, ўз харажатларини ўзи қоплаш ҳамда ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишламоқда. Мазкур бирлашма меҳнатчиларининг фаровонлиги энди бевосита ирригация системалари ишининг самарадорлигига боғлиқ бўлади.

Экспериментга катта тайёргарлик кўрилди. Республика Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги билан Ўрта Осиё ирригация илмий-тадқиқот институти илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ишлаб чиққан программага асосан ўнлаб километр суғориш тармоқлари реконструкция қилинди, сув олиш жойларида юзлаб ўлчов асбоблари монтаж қилинди, хўжаликлар ичида счётчиклар ўрнатила бошлади. Буни деҳқонлар ўз фаолиятида қўлланаётган пудрат усули шароитлари тақозо этмоқда. Колхоз ва совхозларнинг юзга яқин вакили гидрометрия курсида ўқидилар. Улар сувчилар билан бирга районда ва хўжаликлар ичида сув истеъмолини назорат қиладилар.

Мамлакатимизнинг Саратов ва Днепропетровск областларидаги икки районда бошланган экспериментнинг ҳам аниқ пировард муддати белгиланган эмас. Эксперимент йилдан-йилга кенгайтирилиб ва беш йиллик охирида Ўзбекистондаги барча хўжаликлар сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлайдиган бўладилар. Бу эса республика бутун сув хўжалигини ҳам тўла хўжалик ҳисобига ўтказиш имконини беради.

А. БЕЗВЕРХОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ҚАЙТА ҚУРИШ ПРИНЦИПЛАРИ: ТАФАККУР ВА ҲАРАКАТЛАРНИНГ РЕВОЛЮЦИОНЛИГИ

Партия Марказий Комитетининг 1985 йил апрель пленуми социалистик тараққиётнинг совет жамиятини сифат жиҳатдан янгилаш, қайта қуриш мақсадини кўзлайдиган янги босқичига асос солди. Моҳияти жиҳатидан революцион ва миқёслари жиҳатидан мислсиз бўлган бу иш бошланганида унинг ҳар бир қатнашчиси ҳам танлаб олинган йўлда биз учрайдиган ҳамма қийинчиликларни унчалик тушуниб етмаган эди. Аммо бир нарса равшан эди: эскичасига яшаб бўлмас эди. Мамлакатнинг ҳаракат суръатлари пасая бошлаган, ҳал этилмаган муаммолар тўпланиб қолаётган, социал занглаш элементлари кўриниб қолган, социализмга ёт тенденциялар пайдо бўлган эди. Мана шуларнинг ҳаммаси турғунлик, кризис арафаси ҳолатларига олиб келган эди.

Партия ўтказган таҳлилий иш, унинг натижалари КПСС XXVII съездида муҳокама қилинганлиги ва съезд қарорлари, илғор ижтимоий-сиёсий фикр — ҳаммаси барча соҳаларда мутлақо янгича ёндашувлар зарурлигини қатъият билан кўрсатар эди. Экономикада ва социал соҳада, хўжаликни ва ижтимоий турмушни бошқаришда, маънавий соҳада ва меҳнаткашларнинг активлигини, ташаббусини рағбатлантиришда шундай қилиш керак эди. Аввалги авлодларнинг меҳнати ва қаҳрамонлиги билан қўлга киритилган ютуқларни шу йўл билангина сақлаб қолиш мумкин эди. Социалистик жамиятимизни ривожлантиришга шу йўл билангина янги туртки бериш мумкин эди.

Партия билан халқнинг, мамлакат учун, социализм учун, муштарак келажагимиз учун астойдил ва самимий жон куйдирувчи ҳамманинг хулосаси якдил эди: қайта қуришдан бошқа йўл йўқ. Қайта қуришдан воз кечиш, ҳатто уни кечиктириш жамиятимизнинг ички тараққиёти учун ҳам, Совет давлатининг, умуман социализмнинг халқаро мавқеи учун ҳам жуда таҳликали оқибатларга олиб бориши мумкин эди. Очиқ-ойдин кўриниб турган шу ҳақиқат рўй-рост, ошкора, рақамлар ва фактлар билан айтилди.

Орадан уч йил ўтди. Шу йилларда кўп воқеалар рўй берди. Қайта қуриш концепцияси, стратегияси ва тактикаси ишлаб чиқилади. Унинг: демократия кўпроқ бўлсин, социализм кўпроқ бўлсин, деган революцион принциплари аниқ белгилаб берилди. Ҳозир қайта қуриш социал практикадир.

Фикрлаш ва ҳаракат тарзидаги қайта қуриш омманинг онгидан тобора мустаҳкам ўрин олмоқда, турмушга тобора чуқур кириб бориб, ижтимоий онг ва амалий иш характерини белгиламоқда.

Ўтган уч йил мобайнида биз анча ўзгардик. Бошимизни кўтардик, қаддимизни ростладик, фактлар бетига тик ва очиқ қараб, дардимизни баралла айтаяпмиз, ўн йиллар давомида тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этиш усулларини биргаликда излаяпмиз. Демократиялашга қатъиян бурилмай туриб, бир қанча социал ва иқтисодий вазифаларни ҳал этишда сезила бошлаган реал силжишларга эриша олмаган бўлур эдик.

Биз ҳаммамиз кенгайиб бораётган демократия, ошкоралик шароитида яшашни ўрганаяпмиз, катта мактаб сабоғини олаяпмиз. Бу мактаб сабоғи жўн эмас. Фикр ва ҳаракатлардаги эскиликдан халос бўлиш биз ўйлагандан кўра қийинроқ бўлиб чиқди. Бироқ орқага қайтилмаслиги муқаррарлигини англаш бизни ҳозир бирлаштириб турган асосий омилдир. Бундай қайтишнинг ҳалокатли экани равшан.

Биз социализмнинг ленинча моҳиятини қандай қилиб тезроқ қайта тиклай оламиз, уни қалашиб ётган иллатлар ва бузишлардан қандай тозалай оламиз, жамиятни қисиб қўйган ва социализм имкониятларини тўла-тўкис рўёбга чиқаришга йўл бермаган тўғаноқлардан қандай халос бўла оламиз? Мунозаралар қатнашчиларининг диққат-эътибори пировард натижада айни шу муаммога жалб этилган, баъзан бу хусусда қарама-қарши ёндашувлар намоён бўлмоқда.

Ҳозир, биз қайта қуришнинг иккинчи босқичига қадам қўйган пайтда илгари жавоб берилгандек туюлган масалалар яна кўндаланг бўлиб қола бошлади. Шу масалалар орасида — ҳамма нарсани ўзгартирмай, туб чора-тадбирлар кўрмай туриб, иш юритиб бўлмайдими, илгари яратилган нарсаларни такомиллаштириш билангина чекланса бўлмайдими, биз қайта қуриш жараёнида Улуғ Октябрдан кейинги етмиш йил мобайнида яратилган нарсаларнинг кўпидан маҳрум бўлиб, уларни бузиш хавфига дучор бўлмаймизми? — деган саволлар биринчи ўринда турибди.

Бир талай қийин, машаққатли масалалар бор. Баҳсларда баъзан сиёсий маданият, бир-бирининг фикрини тинглаш, ижтимоий жараёнларни илмий таҳлил этиш маҳорати етишмаётганини, баъзан эса билим, далил-исботлар мутлақо етишмаётганини ошкоралик кўрсатиб берди.

Қайта қуришнинг ўзи ҳам кўпинча ҳар хил тушунилмоқда. Баъзилар уни навбатдаги пардоз-андоз деб тушунсалар, бошқалар қайта қуришни бутун социализм системасини қандайдир тарзда «бекор қилиш» эҳтимоли деб тушундилар, модомики шундай экан, Октябрдан кейин босиб ўтилган бутун йўл нотўғри деб, социализм қадриятлари ва принциплари асоссиз, деб эълон қилинмоқда. Яна бошқалар зарур босқичлардан сакраб ўтиб оламиз, деган хом хаёл билан ўзини ва бошқаларни юпатиб, радикал сафсатабозликка берилмоқдалар.

Бу саволлар нега келиб чиқмоқда ва улар нималарни акс эттиради? Сабаб кўп. Баъзи кишилар ҳали рўй бераётган воқеаларнинг моҳиятини англаб олгани йўқ. Кимдир вужудга келган аҳволнинг таҳликалилигини тўла-тўкис тушуниб етмаган. Кимдир ўз кучига ва бошқаларнинг кучига ҳам шубҳа билан қарайди. Кимгадир руҳий ялқовлик ва хотиржамликни тарк этиш қийин, ўз ишлари учун масъулият юкини зиммага олишга одатланмаган. Кимдир ўзгартишларнинг миқёсидан дарров чўчиб тушган.

Айниқса, аввалги консерватив одатлар сарқити ҳам, мана шу қисқа, уч йиллик босқичда жамланиб қолган янги муаммоларнинг мураккаблиги, одатдан ташқарилиги ҳам эътиборга олинадиган бўлса, қайта қуришнинг амалий ишларига муносабат шу қадар хилма-хиллиги сабабини тушуниш мумкин. Қайта қуришни тақозо этган ғоялар ва мақсадларни бундан буён ҳам тушунтириш, ижтимоий жараёнлар мағзини коллектив бўлиб чақиш, ҳам эски, ҳам янги ишларнинг яхши ва ярамас жиҳатларини фарқ қилиш кераклиги равшан. Буларнинг ҳаммаси, такрор айтамизки, нормал, табиийдир. Турмушимизнинг ҳамма масалалари хусусида жамиятдаги мунозара ҳам қонуниятлидир. Бу мунозара давом этмоқда, келгусида ҳам ривожланаверади. Унинг ижтимоий тараққиётга самарали таъсири тобора сезиларли бўлиб қолмоқда.

КПСС Марказий Комитетининг февраль пленуми ҳозирги босқичда турмушнинг ҳамма соҳаларини қайта қуришда партиянинг янги вазифаларини ойдинлаштириб берди. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг шу пленумдаги «Революцион қайта қуришга — янгиланиш идеологияси» мавзуида сўзлаган нутқида бугунги муаммолар аниқ таҳлил этилди, қайта қуришни идеологик жиҳатдан таъминлаш программаси баён этилди. Одамлар жамиятда бошланган ўзгаришларнинг маъносини яхшироқ тушуниб олишни, таклиф этилаётган қарорларнинг моҳияти ва аҳамияти нималигини кўришни, биз барпо этмоқчи бўлган жамиятнинг янги сифати деганда нималарни тушуниш кераклигини билиб олишни хоҳлайдилар. Қайта қуриш учун кураш ишлаб чиқариш соҳасида ҳам, маънавий соҳада ҳам давом этмоқда. Гарчи бу кураш синфий антогонизмлар шаклига кирмаётган бўлса ҳам, у кескин ўтмоқда. Янгиликнинг пайдо бўлиши ҳамиша унга муносабатни ва шу янгилик ҳақидаги фикр-мулоҳазаларни кескинлаштиради.

Мунозаралар, уларнинг характери, йўналишининг ўзи жамиятимиз демократиялашиб бораётганидан далолат бериб турибди. Мулоҳазалар, фикрлар, позицияларнинг хилма-хиллиги замонамизнинг энг муҳим нишонларидан бири, ҳозир реал мавжуд бўлган фикрлар социалистик ранг-баранглигининг далилидир.

Бироқ бу мунозарада жуда ғалати бир йўналишни пайқамасдан бўлмайди. Йўқ деганда ҳам, бу йўналиш рўй бераётган воқеаларни идрок қилиш, уни тушуниб олиш иштиёқи билан эмас, ишни олға силжитиш истаги билан эмас, балки, аксинча, уни тўхтатиб қўйиш хоҳиши, «Идеалларга хиёнат қилмоқдалар!», «Принциплардан воз кечмоқдалар!», «Тиргакларни қўпормоқдалар!» деган одатдаги дод-фарёдлар билан ўзини билдириб турибди.

Назаримизда, бу ижтимоий-психологик характердаги воқеаларгина эмас, бундай позициянинг илдизлари бошқарувнинг буйруқбозлик-маъмуриятчилик ва бюрократик усулларига бориб тақалади. Бу—ўша даврнинг маънавий мероси билан ҳам, шунингдек бепарда қуруқ амалиётчилик манфаатлари ва мулоҳазалари билан, хоҳ моддий, хоҳ социал ёки маънавий соҳаларда бўлсин, ўз имтиёзларини ҳар қандай йўл билан ҳимоя қилиб қолиш муддаоси билан ҳам боғланган.

Ғоя билан манфаат ўзаро боғлиқ категориялар эканлиги марксизмнинг алифбесидир. Ҳар қандай манфаат қандайдир ғояларда ифодаланади. Ҳар қандай ғоялар ортида сўзсиз у ёки бу манфаат туради. Қайта қуришга консерватив қаршилик — ўтмишдан сарқит бўлиб қолган одатлар, фикрлаш ва ҳаракат кўникмалари юкидир; у бошқалар ҳисобига яшашга одатланиб қолган ва шу одатни тарк этишни хоҳламайдиган кимсаларнинг ашаддий худбинлик манфаатларидир. Қайта қуриш объектив равишда айни мана шу манфаатларга қарши қаратилган. Чунки ҳар қандай революция каби қайта қуриш ҳам бирон-бир нарсани ёқлаб чиқиш билангина чекланмасдан, бирон-бир нарсага қарши ҳам чиқади. Бизнинг яхшироқ, покроқ, яйраб-яшнаб яшашимизга, тезроқ олға боришимизга, янги йўлдаги муқаррар хатолар ва янглишишлардан осонроқ қутулишимизга халақит бераётган ҳамма насаларга қарши чиқади.

Мана шу мураккаб вазиятда қайси бири ҳақиқий мунозара эканини, қай ўринда ҳақиқий муаммолардан чинакам ташвишланиш борлигини, энг яхши жавоблар ва ечимларни қидириш нималигини аниқ фарқ қилиш керак. Қай ўринда демократиялаш ва ошкораликни демократия билан ошкораликнинг ўзига қарши, қайта қуришга қарши буриб юбориш муддаоси кўзланаётганини фарқ қилиш керак.

Айрим кишиларнинг миясида бесаранжомлик, саросималик бошланди. Демократиялашни авж олдириш, раҳбарлик ва бошқарувнинг маъмуриятчилик - буйруқбозлик усулларидан воз кечиш, ошкораликни кенгайтириш, турли-туман тақиқлар ва чеклашларни олиб ташлаш: биз ўзимиз социализм тиргакларига путур етказмаяпмизми, марксизм-ленинизм принципларини ревизия қилмаяпмизми? — деган хавфсирашларни келтириб чиқарди.

Баъзи кишилар: «Биз товар-пул муносабатларига асосланган майда буржуача социализм томон бораяпмиз. Буни жамиятимизга ким тиқиштираяпти? Меньшевикларча идеалистлар тиқиштиришмоқда. Биз учун ва умуман ер юзидаги тинчлик учун асосий хавф-хатар мана шундан иборат. Бу XX асрнинг офати, бу офатга қарши курашиш учун В. И. Ленин қанчадан-қанча куч сарфлаган эди», — деб даъво қилмоқдалар.

— Қайиқни чайқалтирманг! — деб чўчитишмоқда бошқалар. — Социализмни ағдариб, бузиб юборасизлар.

Тўхташни, ҳатто бутунлай орқага қайтишни ҳам тўғридан-тўғри таклиф қилаётганлар ҳам бор.

Шу йил 13 март куни «Советская Россия» газетасида босилган «Принциплардан воз кеча олмайман» деган катта мақола мана шундай кайфиятларнинг акс-садоси бўлди.

«Редакцияга хат» тарзида берилган бу мақола газетхонларнинг эътиборини тортди. Унда қўшилмай илож йўқ бўлган фикрлар ҳам бор. Баъзи салбий ҳодисалардан ғазаб билан ифодаланган ташвиш ҳам бор. Газетхонга таъсир қиладиган эҳтиросли фикрлар ҳам бор.

Бироқ ҳар ҳолда бошқа нарса: у нима мақсадда ёзилганлиги, қандай қарорларни таклиф этаётганлиги, бу қарорларнинг умумий руҳи ва услуби муҳимроқдир. Айни шу нуқтаи назардан қараганда, мақола позицияларининг қайта қуриш асосий йўналишларига мутлақо қовушмаслиги, қарама-қаршилиги ошкор бўлиб қолади.

Олдиндан айтиб қўяйлик: ҳар қандай муаллиф ўз нуқтаи назарини ҳимоя қилишга ҳақли. Ҳозир жамиятимизда ошкоралик туфайли, қайта қуриш туфайли айни шундай ёндашув қарор топмоқда. Матбуот органининг иши у ёки бу позицияни газетхонлар ҳукмига ҳавола қилишдан, унга ўз муносабатини белгилашдан иборат. Мақоланинг тепасига берилган рубрика кўтарилган масалаларнинг моҳияти хусусида дарҳол бўлмаса ҳам лоақал бироз вақт ўтгандан кейин мунозара бошланади, деб тахмин қилиш имконини берар эди. Жиддий масалалар кўтарилганлиги ва кўтарилганда ҳам қайта қуришга қарши кучларнинг ғоявий платформаси, манифести дебгина аташ мумкин бўлган тарзда кўтарилганлиги учун ҳам шундай қилиш зарур эди. Кўп кишилар: бу мақола эълон қилинганини, бу иш рўёбга чиқарилган усулни қандай тушунмоқ керак? Бу нарса, илгари ҳам бўлганидек, сийқа йўлга қайтишга қилинган сигнал эмасмикан? — деб савол бераётганликлари тасодифий ҳол эмас.

Аввало, муаллиф хоҳлаганми ёки йўқми эканидан қатъи назар, мақола совет кишиларининг бир неча категорияларини бир-бирига сунъий равишда қарама-қарши қўйишга қаратилган. Бу эса фикрлар нақадар хилма-хил бўлмасин, бунёдкорлик куч-ғайратларининг бирлиги ҳар қачонгидан ҳам зарур бўлган бир пайтда, бундай бирлик қайта қуришнинг энг биринчи эҳтиёжи, жамият нормал яшаши, ишлаши, ижобий тарзда янгиланишининг зарур шарти бўлиб турган айни бир пайтда қилинди. Қайта қуришнинг принципиал хусусияти ҳам айни шундан иборатки, у турмушимизга халақит бераётган ҳодисаларга қарши курашда имкони борича кўпроқ кучларни бирлаштириши лозим. Қайта қуриш бюрократизм, порахўрлик, суиистеъмол ва шу каби ҳодисаларнинг айрим ашаддий соҳибларигагина ва шунчаки уларга қарши курашни эмас, балки айни ва биринчи галда ҳодисаларга қарши курашни назарда тутади. Ҳар бир кишидан масъулият соқит қилинмасин, аммо «балогардонлар» ҳам қидириб юрилмасин.

Сўнгра, мақола амалий руҳда эмас. Даъводор сарлавҳали узундан-узоқ мақолада қайта қуриш муаммоларидан биронтасининг моҳиятини идрок этиш учун жой топилмаган. Унда нима ҳақда гап бормасин — ошкоралик, рўй-ростлик, танқиддан холи зоналарнинг йўқолиб бориши, ёшлар ҳақидами — мана шу жараёнлар ва қайта қуришнинг ўзи фақат қийинчиликлар ва салбий оқибатлар билангина боғланган.

Газетхонлар биринчи бор мана шу «Редакцияга хат»да изланишга, фикр-мулоҳазаларга эмас ва ҳатто турмуш ўртага қўяётган мураккаб ва ўткир масалалар қаршисидаги саросималик, беҳаловатликнинг шунчаки ифодасига эмас, балки янгиланиш ғоясининг ўзини қабул этмаслик, мутлақо муайян позицияни, моҳият эътибори билан консерватив ва догматик позицияни кескин баён этишга шу қадар лўнда тарзда дуч келдилар, дейиш мумкин.

Аслини олганда, мақоланинг бутун мазмуни: мана шу жамики қайта қуришнинг нима кераги бор, биз демократиялаш ва ошкоралик масалаларида ҳаддан ошиб кетмадикми? — деган иккита асосий тезис руҳи билан суғорилган. Мақола бизни қайта қуриш масалаларида тузатишлар ва тўғрилашлар қилишга чақиради, акс ҳолда, «маъмурлар» социализмни қутқариб қолишига тўғри келар эмиш.

Афтидан, мамлакат 1985 йилнинг апрелига қадар тушиб қолган ва биз ҳаққоний равишда кризис арафаси деб атаётган вазиятнинг мушкуллигини ҳали барча ҳам жуда равшан англаб олмаган кўринади. Маъмурий буйруқбозлик методлари батамом барҳам топмаганлигини ҳам ҳали ҳамма тўла тушуниб етмаганга ўхшайди. Мана шу методларга ёки уларнинг модификациясига ҳали ҳам умид боғлаётган барча кимсалар буларнинг ҳаммаси бўлганлигини, неча марталаб бўлганлигини ва кутилган натижаларга олиб келмаганлигини англаб оладиган пайт келди. Бундай методлар содда ва самарали деган тасаввурлар хом хаёлдан бошқа нарса эмас, уни тарихан оқлаб бўлмайди.

Хўш, ҳозир социализмни қандай «қутқариш» керак экан?

Ёки авторитар методларни, кўр-кўрона ижрочилик ва ташаббусни бостириш практикасини сақлаб қолиш керакми? Бюрократизм, назоратсизлик, порахўрлик, риёкорлик, майда буржуача айниш ҳоллари жуда барқ уриб гуллаган тартиб сақланиб қолсинми?

Ёхуд ленинча принципларга қайтиш керакми? Демократия, социал адолат, хўжалик ҳисоби, шахснинг шаънига, ҳаёти ва қадр-қимматига нисбатан ҳурмат шу принципларнинг моҳиятидир. Халқнинг яққол кўриниб турган қийинчиликлари ва қондирилмаган талаб-эҳтиёжлари олдида биз 30 ва 40-йилларда таркиб топган айни ўша ёндашувларга ёпишиб олишга ҳақлимизми? Социализм моҳияти билан уни амалга оширишнинг тарихан чекланган формаларини аниқ-равшан фарқлаш вақти келмадимикан? Аввало, биз яшаб турган дунёни ўзгартириш, келгусига аччиқ сабоқларни чиқариб олиш учун тарихимизни илмий-танқидий жиҳатдан билиб олиш вақти келмадимикан?

«Советская Россия» газетасидаги мақола амалда биринчи йўлга қўйилади. Иккинчи йўлни ҳаёт тақозо этмоқда, бу эса қайта қуришни талаб қилди.

Айни мафкуравий мухолифларимиз социализм моҳиятини эскича тафаккур билан, авторитар методлар билан, социализм принципларидан чекиниш билан бир хил қилиб қўйишга умид боғлашмоқда-ку, ахир. Бунда ҳам «социализм хусусида кўз ёши тўкаётган» хонаки йиғлоқиларнинг позициялари унинг чет эллардаги мухолифлари позицияларига туташиб кетаётганлиги наҳотки равшан бўлмаса? Биз социализм қадриятлари, идеаллари ва принципларидан бюрократизм зангини олиб ташлаб, уни барча ғайри инсоний иллатлардан тозалаб, шу тариқа энг яхши, бунёдкор кучларни социализм йўлидаги, қадриятларимиз ва идеалларимиз йўлидаги кураш учун холи этмаймизми, ахир? Тафаккурнинг қолоқлигига, догматизмга қарши кураш мана шу идеаллар учун, уларнинг бузилишига қарши, айни вақтда эса идеологик тутуруқсизликка ва нигилизмга қарши ҳам кураш эмасми, ахир? Айни сўқир, қовоқ бош, шубҳа-гумон нималигини билмайдиган, асаб системаси нуқул битта принцип: ё ҳамма нарса уйғун ва яхши, ёки ҳамма нарса пароканда ва ёмон деган принцип асосида ҳаракат қилишга ўрганиб қолган догматик саросима ва васвасага тушиб қолади. «Зиддиятлар кескинлигига» бардош беришга қодир бўлмаган айни у одатдаги моддий ва маънавий ҳузур-ҳаловатидан маҳрум бўлиб, ҳаммадан олдин ўта нигилистга айланиб қолади.

Мақолада ишга илмий ёндашувни белгилаб берувчи асосий нарса: тарихий жараёнлар моҳиятини аниқлашга, объектив ҳолни субъектив ҳолдан, зарур нарсани тасодифий ҳоллардан, ҳақиқатан социализм ишига хизмат қиладиган нарсани ўз кўзимиз ўнгида ҳам, бутун дунё кўзи ўнгида ҳам социализмга зарар етказган нарсалардан ажратишга интилиш йўқ. Мақолада асосан тарихни чинакам илмий тушунишга мутлақо зид равишда фаталистларча тушуниш, тарихда рўй берган ҳамма воқеаларни тарихий зарурат номи билан оқлаш устун туради. Кураш қурбонсиз бўлмас қабилидаги позиция ҳақиқий илм-фанга ҳам, социалистик ахлоққа ҳам хилофдир.

Мақоланинг деярли ярми бизнинг қадимги ва яқин ўтмишдаги тарихимизни баҳолашга бағишланган. Кейинги йиллар аҳолининг ғоят кенг қатламлари томонидан ўтмишга қизиқиш кучайиб бораётганлигининг ёрқин далилидир. Халқнинг тарихий онги илмий тарихийлик ва ҳақиқат принциплари асосида тобора кўпроқ шаклланмоқда. Шу билан бирга ватанпарварлик тушунчасидан ўз манфаатлари йўлида фойдаланиш намоён бўлмоқда. Социализмга гўё «ички хавф-хатар» бор деб қаттиқ шовқин солаётган, баъзи сиёсий экстремистлар билан бирлашиб, ҳамма жойда ички душманларни, «контрреволюцион миллатларни» ва ҳоказоларни излаётган кимсалар ватанпарвар эмас, балки ҳеч қандай қийинчиликлардан чўчимай, мамлакат манфаатлари йўлида, халқ бахт-саодати йўлида ҳаракат қилаётган кишилар ватанпарвардирлар. Бизга томошабинликдан иборат сўздаги ватанпарварлик эмас, балки бунёдкорликдан иборат ватанпарварлик керак. Кўр-кўрона ва жоҳил ватанпарварлик эмас, балки социалистик ўзгартишлар ватанпарварлиги даркор. «Кичик ватан»га меҳр-муҳаббатдангина иборат бўлмай, балки улуғ социализм Ватанининг зафарлари учун ифтихор туйғуси билан тўлиб-тошган ватанпарварлик керак.

Ўтмиш бугунги кун учун, қайта қуриш вазифаларини ҳал этиш учун ҳаётий зарурдир. Турмушнинг «Кўпроқ социализм бўлсин!» деган объектив талаби зиммамизга биз кеча нимани ва қандай бажарганлигимизни билиб олиш мажбуриятини юклайди. Нимадан воз кечиш, нимани олиш керак? Қандай принциплар ва қадриятларни ҳақиқатан ҳам социалистик принцип ва қадриятлар, деб ҳисоблаш лозим? Модомики биз ҳозир ўз тарихимизга танқидий назар билан қараётган эканмиз, фақат шунинг учунки, келажакка олиб борадиган йўлни яхшироқ, тўлиқроқ тасаввур этишни истаймиз.

Биз ҳақиқатни сохта ва қув ҳақиқатлардан тозалаб, унинг ҳуқуқини қайта тиклаяпмиз. КПСС XXVII съездида берилган ҳақиқат сабоғини уқиб олаяпмиз. Сохта ва қув ҳақиқатлар ижтимоий лоқайдликдан иборат боши берк кўчаларга олиб кирган эди. Аммо ҳақиқат кўп жиҳатдан аччиқ бўлиб чиқди. Мана энди одатдан ташқари вазиятнигина рўкач қилиб ўтмишни, сиёсий издан чиқишлар ва социализм олдидаги жиноятларни оқлашга уриниб кўрилмоқда.

Энди биз кўп минглаб коммунистлар ва партиясизлар, хўжалик ходимлари ва ҳарбий кадрлар, олимлар ва маданият арбоблари оммавий репрессия қилинганликларини биламиз... Бу ҳақиқат бўлиб, ундан ҳеч қаёққа қочиб қутулиб бўлмайди. Партия буни тўппа-тўғри айтди. Кўпгина айблар аллақачон бекор қилинди, минг-минглаб бегуноҳ жабрланган кишилар батамом оқланди. Адолатни қайта тиклаш жараёни ҳозир ҳам давом этмоқда. Маълумки, Марказий Комитет Сиёсий бюросининг комиссияси иш олиб бормоқда, бу комиссия ана шу масалаларга тааллуқли факт ва ҳужжатларни атрофлича ўрганмоқда.

Тарихимизнинг нохуш масалаларини тилга олмаслик ҳақиқатни назар-писанд қилмаслик, бедодлик ва ўзбошимчаликнинг бегуноҳ қурбони бўлган кишилар хотирасига ҳурматсизлик билан муносабатда бўлиш демакдир. Ҳақиқат битта. Батамом равшанлик, аниқлик ва изчиллик, келажак сари маънавий мўлжал керак.

Ҳозир ўтказилаётган кўпдан-кўп мунозараларда И. В. Сталиннинг мамлакатимиз тарихидаги роли масаласи ўткир қилиб қўйилмоқда. «Советская Россия» газетасидаги мақола ҳам буни четлаб ўтмаган. Мақола КПСС Марказий Комитетининг шахсга сиғиниш ва унинг оқибатларини бартараф этиш тўғрисидаги қарорини (1956 йил) қўллаб-қувватлашини, партиянинг кейинги ҳужжатларида Сталиннинг фаолиятига берилган баҳоларни маъқуллашини билдириб, амалда эса уларни рад этишга, социализмни маънавий принциплардан ажратишга уринади.

Муаллиф ўз концепцияси манфаатини кўзлаб, мадад учун Черчилга мурожаат қилади. Шуни қайд этиб ўтайликки, У Сталинга келтирган мадҳия асло Черчилга мансуб эмас. Таниқли инглиз троцкийчиларидан И. Дойчер шунга ўхшаш бир нарсани айтган эди. Лекин ҳар ҳолда шундай савол бериш қонуниятли: партиямиз билан давлатимизнинг раҳбарларига, таниқли арбобларига баҳо беришда суриштирмай-нетмай буржуа манбааларига мурожаат этиш одобданмикан? Айниқса аллақачон партиянинг ўзи аниқ билдирган позиция, ҳозирги конкрет воқеада эса В. И. Лениннинг баҳоси мавжуд бўлгандан кейин бунинг ҳожати бормиди?

Сталиннинг шахси ниҳоятда зиддиятли. Шиддатли баҳслар бўлаётганлигининг боиси ҳам мана шунда. Аммо партиянинг XX, XXII съездларида, КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг «Октябрь ва қайта қуриш: революция давом этмоқда» мавзуидаги докладида принципиал баҳолар берилган. Биз тарихий ҳақиқат позицияларида қолиш билан бирга Сталиннинг социализм учун, ғалабаларни ҳимоя қилиш йўлидаги курашга қўшган шак-шубҳасиз ҳиссасини ҳам, у ва унинг атрофидаги кимсалар йўл қўйган қўпол сиёсий хатоларни, ўзбошимчаликни ҳам кўришимиз керак. Ана шу хатолар ва ўзбошимчалик халқимизга жуда қимматга тушди ва улар жамиятимиз турмуши учун оғир оқибатлар келтирди. Сталин бедодликларни билмаган эди, деган овозлар ўқтин-ўқтин эшитилиб турибди. Билиши у ёқда турсин, балки шу бедодликларни уюштириб уларга раҳбарлик қилиб турган. Эндиликда бу исботланган факт. Йўл қўйилган оммавий репрессиялар, бедодликлар учун Сталиннинг ҳам, унинг яқин атрофидаги кишиларнинг ҳам партия ва халқ олдидаги айби жуда катта бўлиб, буни кечириш мумкин эмас.

Ҳа, тарихдаги ҳар қандай арбоб конкрет социал-иқтисодий ва ғоявий-сиёсий шароитларда камол топади. Аммо шахсга сиғиниш муқаррар эмас эди. Бу ҳол социализмнинг табиатига ётдир ва у социализмнинг энг асосий принципларидан чекинишлар сабаблигина мумкин бўлиб қолди.

Лекин партия бу масалага равшан ва тўппа-тўғри жавоб берган ҳозирги пайтда нима учун унга барибир такрор-такрор қайтишга тўғри келмоқда? Бунинг икки сабаби бор, деб ўйлаймиз. Аввало шунинг учунки, Сталинни ҳимоя қилиш билан шу тариқа бизнинг бугунги турмушимизда, практикамизда унинг мунозарали масалаларни «ҳал этиш» усуллари, у яратган ижтимоий ва давлат структуралари, партия турмуши ва социал турмуш нормалари сақланиб қолинишини ҳам қаттиқ ҳимоя қилмоқдалар. Энг муҳими эса бебошлик қилиш ҳуқуқини ҳимоя этмоқдалар. Бундай бебошлик аслида доимо худбинлик манфаатидангина иборат бўлади—гарчи бир кишида бу манфаат кўпроқ олиб, камроқ беришга қаратилган, бошқа бир кишида эса илмфанда монополияга, ишларда ўзининг бекаму кўстлигига ёки бошқа бирон нарсага нисбатан даъволарнинг ташқи кўринишдан салобатли қиёфа бағишлайдиган либосига ўралиб олган бўлади.

Сталиннинг шахси тўғрисидаги масалага яна шунинг учун ҳам такрор-такрор қайтишга тўғри келмоқдаки, мана шу баҳо теварагида инсондаги энг азиз нарса — у яшаган ҳаёт мазмуни хусусида чайқовчилик қилинмоқда. Агар Сталин жиноятларда айбдор экан, у ҳолда бизнинг ўтмишдаги ютуқларимизга бериладиган баҳо қандай бўлади, деб тушунчалар нотўғри талқин қилинмоқда. Социализм мамлакатини тарихий ғалабаларга олиб келган одамларнинг меҳнати, қаҳрамонлигига қандай баҳо бериш керак? Биз Сталинни қоралаш, унинг методларини рад этиш билан ана шу ғалабаларни ҳам инкор этмаяпмизми?

Йўқ, инкор этмаяпмиз, балки яна ҳам кўпроқ улуғлаяпмиз. Ҳалол меҳнаткаш, жанг майдонидаги солдат, ўз ватанпарварлигини, ўзининг Ватанга, социализмга содиқлигини амалда исботлаган ҳар бир совет кишиси ўз бурчини бажаришга ҳаракат қилди ва бажарди ҳам! Уларнинг меҳнати, фидокорлиги ва қаҳрамонлиги мамлакатимизни мислсиз чўққиларга олиб чиқди. Зотан ахлоқсиз кишигина халқнинг меҳнати ва жасоратига кўланка ташлаши мумкин. Аммо биз ҳар жиҳатдан мушкул бўлган ўша даврда ҳақиқий ишни бажариш нақадар қийин бўлганлигини эндиликда ҳар қачонгидан кўра яхшироқ англаб турибмиз.

Ҳозир ана шу кишиларни Сталин бедодликларининг адвокатлари қилиб кўрсатиш тўғри эмас. Яна шунинг учун ҳам тўғри эмаски, агарда уларнинг ижодий ғайратшижоати, моддий таъсирчанлиги объектив равишда ленинча практикага, социалистик практикага зид равишда заифлаштириб қўйилмаганида бутун мамлакат учун, ҳар биримиз учун уларнинг куч-ғайратлари қанчалик юксакроқ самара берган бўлишини тушунамиз, тушунишимиз шарт.

Йўқ, партия ветеранлари, уриш ва меҳнат ветеранларининг ҳаёти беҳуда ўтгани йўқ! Кейинги барча авлодлар улардан беҳад қарздордирлар.

Аммо баъзи бир кимсалар ҳамон ўтмишни қўмсашдан халос бўла олмаяптилар. Ўтмишда бировлар жар солса, бошқалар бунга қулоқ солиб, итоатгўйлик билан бажаришлари керак эди. Баъзи кишиларнинг ўтмишни қўмсаётганлигини тушуниш мумкин, бироқ матбуот органининг бундай кайфиятларга тегишли баҳо бериш бир ёқда турсин, балки газетхонларда уларга қандайдир «янги» сиёсий платформа таклиф этилаётгандек таассуротни вужудга келтириб, шундай кайфиятларни пропаганда қилиши ярашмайди.

Авторнинг мунозаралар чоғида билдирилаётган ўй ва фикрларга баҳо беришга синфий ёндашув тўғрисидаги мулоҳазалари ҳам эътиборни ўзига тортади. Авторнинг нуқтаи назарига кўра, одамларнинг бирон бир мунозарали позицияларини муаммолар юзага келтирмай, балки уларнинг муайян социал ёки миллий мансублиги юзага келтирар эмиш. Шу тариқа нималар гапирилаётганлиги ва нималар ҳақида баҳс юритилаётганлиги эмас, балки айни ким гапираётганлиги ва баҳслашаётганлиги тўғрисидаги масала диққат марказига қўйилмоқда.

Мунозараларда синфий ёндашув керак, албатта. Аммо бизга социализмга ёт ғояларга эга бўлган кишилар билан иш олиб боришга мажбур бўлган ҳолларда ҳам синфий ёндашув «селекцуя»ни енгиллаштирувчи «тамға» эмас, балки илмий таҳлил воситасидир. Мақолада «Октябрь революцияси ағдариб ташлаган синфларнинг авлод-аждодлари бемалол яшаб юришибди», шунингдек «Дан ва Мартовнинг, Россия социал-демократизми шажарасидаги бошқа кимсаларнинг маънавий ворислари, Троцкий ёки Ягода маънавий издошларининг, социализм ранжитган нэпманлар, босмачилар ва қулоқларнинг авлодлари яшаб юришибди» дейилади. Мақола антисоциалистик кайфиятларнинг илдизларини оз бўлмаса генлардан излашга тайёрдир. Бу позиция Сталиннинг социалистик қурилиш жараёнида синфий кураш кескинлашиб боради, деган маълум йўл-йўриғи билан ҳамоҳанг эмасми? Мана шу йўл-йўриқ фожиали воқеаларни келтириб чиқарган эди.

Мақолада ёшларимизнинг бир қисми ўртасида нигилизм маълум даражада ёйилганлигидан ташвиш билдирилади. Бу нарса ташвишланиш учун сабаб бўлиши керакми? Ҳа, лекин шуни ҳам кўриш керакки, ёшлар онгидаги ҳозирги «қинғайишлар» шундай хасталикнинг белгиларики, у эндигина юзага келгани йўқ. Унинг илдизлари ўтмишга бориб тақалади. Бу ёшларимизни неча ўн йиллар мобайнида маънавий жиҳатдан қантариб қўйганлигимиз, минбарлардан туриб эълон қилинган гаплар билан кундалик турмушда содир бўлган воқеалар ўртасидаги тафовут оқибатидир.

Қайта қуришнинг энг яхши устози турмуш бўлиб, биз унга доимо қулоқ солишимиз керак, турмуш эса диалектикага асосланади. Биз Энгельснинг диалектика учун узил-кесил ва абадий белгилаб қўйилган, сўзсиз, муқаддас ҳеч нарса мавжуд эмас, деган сўзларини ҳамиша ёдда тутсак бўлур эди. Айни мана шу муттасил ҳаракат, табиат ва жамиятнинг ҳамда тафаккуримизнинг доимий янгиланиб бориши янгича фикрлашнинг илк, биринчи, ниҳоятда туб принципидир.

В. И. Ленин тарихнинг жуда мураккаб, энг мушкул, бурилиш паллаларида марксизмнинг жонли қалби бўлмиш диалектикага қайта-қайта мурожаат қилар, тарихий воқеаларни ўзи тушуниб олиш учунгина эмас, шу билан бирга партияни, халқ оммасини шундай тушунча билан қуроллантириш учун ҳам мурожаат қилар эди. Қайта қуриш ҳам айни шундай фикр билан турмушга сингди.

Қайта қуриш тобора кучайиб бормоқда. Буни кўрмаслик мумкин эмас. Жамиятдаги муҳитнинг ўзи, одамларнинг кайфияти ўзгача бўлиб қолди. Умуман ишчилар, колхозчилар, зиёлилар қайта қуриш иши учун, мамлакат учун, социализм учун масъулиятни ҳис этиб ҳаракат қилмоқдалар. Бинобарин фикрлар ҳаракатидан, социалистик демократия потенциалини рўёбга чиқаришнинг энг яхши йўллари изланаётганлигидан чўчимаслик керак. Бутуниттифоқ XIX партия конференциясига тайёргарлик кўрилаётган ҳозирги даврда бу айниқса зарурдир.

Шу пайтгача нималарни қилишга улгурдик? Партиянинг йўли, КПСС XXVII съездининг, Марказий Комитет пленумларининг қарорлари қандай бажарилмоқда? Одамларнинг турмушида қандай ижобий ўзгаришлар рўй бермоқда? — деган саволларга қайтайлик.

Биз энг зарур, энг муҳим муаммоларни — уй-жой, озиқ-овқат, аҳолини моллар ва хизматлар билан таъминлаш муаммоларини ҳал этишга чинакамига киришдик. Социал соҳани жадал ривожлантириш сари бурилиш бошланди. Маорифни, соғлиқни сақлашни қайта қуриш юзасидан аниқ-равшан қарорлар қабул қилинди. Кенг миқёсли ўзгартишларни амалга оширишдаги асосий воситамиз — туб иқтисодий ислоҳот турмушга сингиб бормоқда. «Бу ўтган уч йилнинг асосий сиёсий якунидир», — деди М. С. Горбачев колхозчиларнинг тўртинчи Бутуниттифоқ съездида.

Жамиятнинг маънавий турмушида зиёлиларнинг, барча меҳнаткашларнинг овози қудратли ва кучли янграй бошлади. Бу қайта қуришнинг қўлга киритилган дастлабки ғалабаларидан биридир. Фикр ва сўз эркинлиги бўлмаса, мулоҳазаларнинг ошкора ва кенг тўқнашуви бўлмаса, турмушга танқидий назар билан қаралмаса, демократизм бўлмайди.

Зиёлиларимиз жамоатчилик онгини чуқур, туб ўзгартишлар зарурлигини тушунишга тайёрлаш учун кўп иш қилдилар. Уларнинг ўзи қайта қуришга фаол қўшилдилар. Улар ўз ўтмишдошлари яратган энг яхши анъаналарни қурол қилиб олиб, виждонли, аҳлоқли, диёнатли бўлишга чақирмоқдалар, турмушнинг инсонпарварлик принципларини ва социалистик нормаларини қаттиқ туриб ҳимоя қилмоқдалар.

(Давоми 3-бетда).

ҚАЙТА ҚУРИШ ПРИНЦИПЛАРИ: ТАФАККУР ВА ҲАРАКАТЛАРНИНГ РЕВОЛЮЦИОНЛИГИ

(Боши 2-бетда).

Зиёлиларнинг ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлар билан бирлиги ҳақида қанчадан-қанча сўзлар айтилди, қанчадан-қанча гаплар ёзилди. Ҳозир, меҳнаткашларнинг кенг оммаси қайта қуришни умумхалқ миқёсида қўллаб-қувватлаётган паллада бу ҳақиқатлар нақадар янгича тарзда порлаб турибди! Жамиятнинг барча қатламларида ҳозирги пайтда фикр-ўйларимиз, ишларимизга, бутун турмушимизнинг чинакам ватанпарварлик, маънавий ишларига якдиллик билан баҳо берилмоқда. Қайта қуришдаги қанчадан-қанча чинакам ватанпарварлик ташаббуслари ёзувчиларимиз ва шоирларимиз, драматургларимиз ва танқидчиларимизнинг номлари билан боғланган. Ўша «Советская Россия» саҳифаларида қайта қуриш тўғрисидаги энг яхши материаллар сафидан муносиб ўрин олган И. Васильевнинг янгиланиш идеологияси руҳи билан суғорилган ёрқин, жанговар публицистикасини эсга олиш ўринлидир.

Аммо биз бошқа бир нарсани ҳам: баъзи асарларда ўз халқи билан, ўз тарихи билан, унинг қувончлари ва аламлари билан бирга яшаб, ҳаммасини бошдан кечириш туйғуси йўқлигини кўриб турибмиз. Баъзи авторлар гўё ҳақиқат жарчисидек қандай қилиш ва нима қилиш ҳақида ҳаммага жар солмоқдалар ва кўрсатиб бермоқдалар. Ҳақиқат йўлида эмас, балки ўзининг рўёбга чиқмаган шуҳратпарастлигини кўзлаб тезроқ ўзини кўрсатиш, олди-қочди гап топиб шовқин-сурон қилиш, «фактлар» ва «фактчалар»ни тилга олиб, вақтичоғлик қилиш йўлидаги уринишлар оз эмас. Бу нарса фактларни бузиб, сохталаштириб кўрсатишга олиб боради ва энг муҳими халқ тарихини раҳбарларнинг хатолари тарихи билан чалкаштиради. Бундай ёндашув миллион-миллион софдил кишиларнинг ҳис-туйғуларига қаттиқ ботади, тарихдан холисона ва фойдали сабоқ олишга ёрдам бермайди.

Бундай ҳодисаларнинг илдизлари ҳам ўша турғунлик сарқитига бориб тақалади. Ўша пайтда ҳам одамларнинг фикри, ҳис-туйғулари туғён урган, рўй бераётган воқеалар, уларнинг келажак учун бўлган оқибатлари ҳақида уқубатли фикр юритилган эди. Аммо одамлар бу таҳлилнинг натижаларини, изланишларнинг якунларини, ўз таклифларини ошкор эта олмас эдилар. Энди эса бу нарса ошкорасизлик йилларида йиғилиб ётган куч-ғайрат билан халққа айтилмоқда, баъзан эса пухта ўйламай ва масъулиятсизларча айтилмоқда.

Маданият соҳаси ҳам янгиланишга, покланишга муҳтож. Зиёлилар халқ, партия турмушига нақадар чуқур ва актив жалб этилса, бу жараён шу қадар тезроқ бораверади. Зиёлилар билан ишлашда кўпгина партия комитетларига хушмуомалалик, хайрихоҳлик, иззат-ҳурмат, ўз фикрига эга бўлиш ҳуқуқини тан олиш, аммо хатоларни ҳалол, билимдонлик ва ошкоралик билан таҳлил этиш етишмаяпти. «Маданият масалаларида шошмашошарлик қилиш ва ҳаддан ошиб кетиш, —деб таъкидлаган эди В. И. Ленин, — ҳамма нарсадан кўра зарарлидир», (45-том, 434-бет).

Партиявий иш практикасида баъзан бошқа нарса кўринмоқда. Бу нарса матбуотнинг танқидий овозига муносабат намуналарида айниқса яққол намоён бўлмоқда. Баъзи кимсалар газеталар «вайсақи бўлиб қолди, ҳамма нарса ҳақида фикр билдириб, афкор оммани ғулғулага солмоқда» ва шу каби гаплар билан кундалик турмушдаги ҳамма кулфатлар ва ҳамма нохуш ишларни шунга олиб бориб тақашга тайёр бўлиб турибдилар. Шуни англаб олиш керак: газета саҳифаси — иккиламчи ҳодиса. Бирламчи ҳодиса — турмушнинг ўзида! Газета саҳифасида камчиликлар ҳақида ўқимаслик учун турмушда бундай камчиликларга йўл қўймаслик керак.

Бу ўринда ҳам биз матбуот сўзининг қадр-қиммати, масъулияти нималигини кўрамиз. Баъзан фактларнинг текширилмаслиги, ҳақ сўзни айтиш ҳуқуқини ўзиники қилиб олиш йўлидаги даъволар, баъзан фактларни муаллифнинг илгари тузиб қўйган фикрлар системасига шунчаки мослаштириш табиий равишда энг яхши ниятларга қарши тус олиб кетади. Консерваторлар бундай хатоларни мутлоқлаштириб қўядилар. Демократизм ва ошкораликнинг натижаларини мана шундангина иборат, деб биладилар. Хўш, оқибат нима бўлади? Бир қарашда, ўз эътиқодларига кўра, мутлақо қарама-қарши тарафда турган кучлар амалда қайта қуришга тўсқинлик қилишда бирлашиб оладилар.

Ҳозир тақиқлаб қўйилган мавзулар йўқ. Нималарни эълон қилишни журналлар, нашриётлар, студиялар ўзлари ҳал қилишади. Аммо «Принциплардан воз кеча олмайман» мақоласининг пайдо бўлиши партия қарорларини пинҳона ревизия қилиш йўлидаги уринишдир. Партия Марказий Комитетидаги учрашувларда совет матбуоти хусусий дўконча эмаслиги, матбуотда қатнашадиган коммунистлар, унда ишлайдиган редакторлар мақола ва хабарлар учун масъулиятни сезишлари керак, деган гап неча марталаб айтилди. Қайта қуриш учун, очиғини айтганда, кўп иш қилган «Советская Россия» газетаси бу ўринда мазкур принципдан чекинди.

Баҳслар, мунозаралар, тортишувлар керак, албатта. Келгусида ҳам шундай бўлаверади. Ўтмишдан сарқит бўлиб қолган уюм-уюм пинҳона тўғаноқлар ҳали ҳам оз эмас. Ҳаммамиз биргаликда уларни бартараф қилишимиз керак. Бизга қайта қуришни олга силжитишга кўмаклашадиган, парокандаликка эмас, балки кучларни бирлаштиришга, қайта қуриш теварагида жипслаштиришга олиб, борадиган баҳслар керак.

Бутуниттифоқ XIX партия конференциясигача орада уч ойдан камроқ вақт қолди. Бу партиямиз, бутун халқимиз ҳаётидаги катта воқсадир. Унга тайёргарлик кўрилмоқда. Энг муҳими конференцияга қайта қуриш тажрибаси билан боришдан, қайта қуриш концепцияси ҳақиқатда турмушга қандай татбиқ этилаётганини, қандай натижалар бераётганини таҳлил этишдан иборат. Коммунистлар рўй бераётган воқеаларни, турмушдаги янги ҳодисаларни аниқ-равшан кўришлари учун воқеалар кетидан эргашиб юрмасликлари, балки унда иштирок этишлари лозим.

В. И. Ленин неча марталаб айтган эдики: «..Айниқса, энг кескин революцион пайтларда партиянинг мустаҳкам йўли, унинг барқарор қатъияти **ҳам** кайфиятнинг **омилидир».** (34-том 486-бет). Қайта қуриш эса ҳар бир коммунистнинг иши, ҳар бир гражданнинг ватанпарварлик бурчидир.

Равшанлик кўпроқ бўлсин. Ташаббус кўпроқ бўлсин. Масъулият кўпроқ бўлсин. Қайта қуришнинг марксча-ленинча концепцияси, янгича сиёсий тафаккурнинг бутун теранлигини тезроқ эгаллаб олайлик. Биз энг инсоний, энг одилона жамият — социалистик жамиятнинг ленинча тажрибасини қайта тиклашимиз мумкин ва шарт. Биз қайта қуришнинг: ошкоралик кўпроқ бўлсин, демократия кўпроқ бўлсин, социализм кўпроқ бўлсин, деган революцион принципларига қатъият билан ва оғишмай амал қилаверамиз.

(«ПРАВДА» газетасининг 6 апрелдаги редакцион мақоласи).

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ

Илгари хабар берилганидек, 5 апрель куни Тошкент область партия комитетининг X пленуми бўлиб ўтди. Область партия комитетининг биринчи секретари Т. А. Алимов «КПСС Марказий Комитетининг февраль (1988 йил) Пленуми якунлари ва унинг қарорларини бажариш юзасидан область партия ташкилотининг вазифалари» тўғрисида доклад қилди. Сўнгра доклад муҳокама қилинди.

— КПСС Марказий Комитетининг февраль Пленуми совет мактабини тубдан янгилаш, уни дадил қайта қуриш йўлларини очиб берди, — деди Олмалиқдаги 15-мактаб ўқитувчиси **Н. Г. Блинова.** — Пленум қарорлари ўқитувчи зиммасига энг асосий бурчни — болаларимизни яхши тарбиялаш ва яхши ўқитиш бурчини юклайди. Пленумда икки сўз — ўқитувчи ва ижодкорлик сўзларига алоҳида урғу берилди. Ўқитувчининг ўзисиз, унинг кундалик ижоди, ақли ва виждони, унинг маданияти ва саҳий қалбисиз ҳеч қандай қайта қуриш бўлмайди.

Ўқитувчилар учун ҳозирданоқ анча ишлар қилинди: иш ҳақи оширилди, шаҳримизда ўқитувчилар учун 24 квартирали уй қуриб берилди, шаҳар методика бирлашмалари, методика Советлари иши активлашди. Биз энди шаҳар партия комитети ва ижроия комитети вакилларини мактабларда тез-тез кўраяпмиз. Уларнинг ёрдами билан яқинда иккита компьютерли синфга эга бўламиз. Эндиликда мактабларни қийналмай, ортиқча муаммоларсиз ремонт қилаяпмиз ва янги ўқув йилига тайёрлаяпмиз.

Бироқ, қилинадиган ишлар яна ҳам кўп. Тўғри, ўқитувчиларимиз жамоатчиликнинг мактабларга бўлган муносабатлари яхшиланганлигини кўриб турибди. Шундай экан, биз ўқитувчилар ҳам масъулиятни чинакамига ҳис қиладиган пайтимиз келди. Афсуски ҳозирча биз юзлаб, минглаб чала саводли кишиларни ҳаётга йўллаяпмиз. Бунинг устига улардан кўпчилигининг маориф ишига ҳафсаласи йўқ. Биз безори, текинхўр, ичкиликбозлик ва гиёҳвандлик йўлига осонгина кириб кетаётган бўш характерли ёшларни тарбиялаб чиқараяпмиз. Улардан заводларда, фабрикаларда, конструкторлик бюроларида ҳеч қандай наф йўқ. Чунки улар меҳнатга ўргатилмаган. Шунинг учун ҳам жиддий меҳнат талаб қилинадиган жойлардан қочиб кетишаяпти.

Ҳозир ўқув йили якунланаяпти. Ўқитувчиларнинг малакасини ошириш область институти эса айни кунларда курсларда математиклар ва инглиз тили ўқитувчиларини ўқитаяпти. Нима учун бундай малака ошириш курслари айнан ўқиш давом этаётган пайтда ишлаши керак?

Шуни ҳам айтиш керакки, ота-оналар ҳам ўқитувчилар билан баробар, ҳатто улардан ҳам кўпроқ болалар тарбияси ҳақида қайғуришлари керак. Аммо афсуски, ҳозир ота-оналарнинг асосий вазифаси, болаларини фақат едириб-ичириш ва кийинтиришдан иборат бўлиб қолди.

— 1984 йилдаги ислоҳот маълум натижалар берди, — таъкидлади Янгийўл шаҳар партия комитетининг биринчи секретари **Ш. О. Дадабоев.** — Ўтган тўрт йилда шаҳарда 4500 ўқувчи ўрни бўлган мактаблар ва 1440 ўринли болалар боғчалари фойдаланишга топширилди. Бу йил салкам 1,5 минг 6 ёшлилар мактабларга қабул қилинди. Ҳозирги вақтда тўртта мактаблараро ўқув ишлаб чиқариш комбинати ишлаб турибди. Уларда салкам 3900 ўқувчи касб кўникмаларини эгалламоқда. Ўқувчиларнинг ижтимоий фойдали ва унумли меҳнатларини ташкил этиш учун 417 та иш ўрни, 42 та ўқув ишлаб чиқариш бригадалари тузилди.

Шу даврда мактаблар қурилишига корхоналар, колхозлар ва совхозларнинг 5 миллион сўмликдан кўпроқ маблағи ажратилди. Бироқ биз бугун шуни очиқ тан олишимиз керакки, шаҳар партия, совет, хўжалик органлари, халқ маорифи бўлими, кўпгина мактаб директорларининг айби билан мактаб ислоҳоти бўйича белгиланган тадбирлар амалда бажарилмай қолди.

Тўртта мактаб авария ҳолатида, 18 та мактаб биноси нураш ҳолатида турибди. 9 та мактабда марказий иситиш тармоғи йўқ. Мактабларнинг ярмида водопровод йўқ. 67 та мактабнинг 60 тасида машғулотлар икки сменада олиб борилаяпти. Ўринлар етишмаётганлиги оқибатида мактабгача ёшдаги 6,5 минг бола боғчаларга бора олмаяпти.

Ҳар икки синфнинг бирида ўқувчилар учун математика бўйича китоблар етишмайди. Битта дарслик уч ўқувчига тўғри келади. Миллий мактабларнинг 5—8 синф ўқувчилари учун рус тили бўйича такомиллаштирилган дарсликлар умуман йўқ.

Корхоналар, ташкилотлар, колхозлар ва совхозларнинг кўпгина раҳбарлари мактабларга кўргазмали қўлланмалар, ўқитишнинг техника воситалари, бинокорлик материаллари олиб беришда ёрдамлашишга тайёрлар, бироқ, банклар томонидан қўйилган турли тўсиқлар натижасида ўзларининг хайрли мақсадларини амалга ошира олмаяптилар. Область партия комитети, область ижроия комитети бу муаммоларни кўриб чиқиши ва уларни ҳал қилишда ёрдам бериши керак.

Шаҳарда ягона ёрдамчи мактаб бор. Унда 240 ўқувчи ўқитилмоқда. Бу мактабни битириб чиққанлар ўқишни давом эттириш, ишга жойлашиш имкониятига эга эмаслар. Шунинг учун ҳам ҳунар-техника таълими бошқармаси шаҳардаги ҳунар-техника билим юртларининг бирида шундай болалар учун махсус группа ташкил этиш масаласини кўриб чиқиши лозим.

Мактаб буфетлари ва ошхоналари ниҳоятда қониқарсиз ишламоқда. Амалда барча мактабларга гўшт, сут маҳсулотларининг фақатгина 50 проценти ажратиляпти. Кўпгина мактаб ошхоналари ва буфетлари электр сув қайнатгичлар, совутгичлар ва бошқа асбоб-ускуналар билан таъминланмаган. Тайёрланаётган таомлар сифати ҳам пастлигича қолмоқда. Область матлубот жамияти ходимлари ҳам бу масалани ҳал қилишда ҳар томонлама ёрдам беришлари керак.

Болалар ва ўқувчилар соғлиғини муҳофаза қилишга эътиборни қаратишни истардик. Область Совети ижроия комитетининг қарори билан район Совети ижроия комитети ички ишлар бўлимининг янги биноси болалар стоматологик касалхонасига берилди. Бироқ районда соғлиқни сақлаш муассасалари ишидаги аҳволдан бехабар бўлган область ёнғиндан сақлаш бўлими бошлиғи ўртоқ Лукин бу ерда поликлиника очиш керак, деб талаб қилмоқда. Ваҳоланки, бу бинодан 300 метр нарида район партия комитетининг эски биносида поликлиника ишлаб турипти.

— Ҳозирги ва келажак авлоднинг саломатлигини муҳофаза қилишни янада яхшилаш масалалари соғлиқни сақлаш органларининг эътибор марказида турипти, — таъкидлади ўз нутқида область соғлиқни сақлаш бўлими мудири **М. Ф. Бекнозова.** —700 нафардан ортиқ педиатр ва ўсмирлар врачлари бу муҳим ишни олиб бормоқдалар. Ҳар икки мактабнинг бирида жиҳозланган стоматологик кабинет ёки медицина пункти бор.

Соғлиқни сақлаш муассасалари ҳар йили чуқур профилактик кўрик ўтказади. Фақатгина ўтган йили мактаблар ва ҳунар-техника билим юртларининг 95,6 проценти кўрикка қамраб олинди.

Айни вақтда бизни ўқувчилар, ҳунар-техника билим юртлари ва техникум талабаларига медицина хизмати кўрсатишнинг сифати ташвишлантирмоқда. Область шаҳар ва районларида ихтисослашган болалар касалхоналари ва поликлиникалари етишмайди, область болалар стационари йўқ. Энг ташвишлиси шундаки, болалар тиббий муассасалари, мактаблар, боғчаларда медицина кадрлари етишмайди.

Ҳозирги вақтда соғлиқни сақлашнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш масалалари ҳал қилиняпти. Маъмурий ва бошқа бинолар даволаш — профилактика муассасаларига бериляпти. Айни вақтда Ғалаба, Ўрта Чирчиқ районларида болаларни даволаш муассаларини ташкил этиш масалалари суст ҳал қилиняпти. Оҳангарон, Коммунистик, Оржоникидзе районлари, Янгийўл, Олмалиқ, Ангрен шаҳарларидаги 400 дан ортиқ мактабда синфлар етарли ёритилмайди, ўқувчилар эса нормадагидан кўп.

Ўқувчиларни жисмоний тарбиялашга кам эътибор берилмоқда. Бўстонлиқ, Калинин, Паркент районларидаги айрим мактабларда спорт заллари йўқ. «Соғломлаштириш» комплекси бўлган мактаблар қуриш вақти келди. Амалдаги мактабларнинг ярми олти ёшли болаларни қабул қилишга тайёр эмас. Кўпчилик мактабларда, ўйин, ухлаш хоналари, ошхоналар йўқ.

Болаларни овқатлантиришни тўғри ташкил этиш улар саломатлигини муҳофаза қилишда катта аҳамиятга эгадир. Афсуски, Ўрта Чирчиқ, Чиноз районларидаги мактабларнинг кўпгина ошхоналарида санитария-техник ҳолат талабларга жавоб бермайди, совутиш-технологик асбоб-ускуналар билан таъминланмаган, иссиқ сув йўқ.

Ўқув юртларининг кўпгина ошхоналари гўшт ва сут маҳсулотларини, сабзавот ва меваларни етарли олмаяпти.

Областда кўпгина ўсмирлар наркотик ва токсик гиёҳвандликка берилган. Ўқувчилар ва ўсмирлар ўртасида чекувчилар кўп. Соғлиқни сақлаш муассасалари, мактаблар, ҳунар-техника билим юртларининг педагогик коллективлари наркотик моддаларни, алкоголни ичишга мойил бўлган ёшларни аниқлаш бўйича етарли иш олиб бормаяптилар. Ҳамон бу ишни асосан ички ишлар бўлимлари амалга оширишяпти.

Қисқаси, олдинда хизмат кўрсатишни янада ривожлантиришнинг янги йўллари, фаолиятнинг янги усул ва методларини ишлаб чиқишни талаб этадиган масъулиятли, мураккаб вазифалар турипти.

— Олий ўқув юртлари, техникумларнинг педагогик коллективларида, ҳамма жойда КПСС Марказий Комитети февраль Пленуми материаллари манфаатдорлик билан муҳокама қилинмоқда, илмий ва тарбиявий ишни ташкил этишнинг янги шакл ва усулларини қидириб топиш учун кураш бормоқда, — деди Тошкент алоқа-электротехника институти ректори **Ж. А. Абдуллаев.** — Институтимизнинг очиқ партия йиғилиши ҳам шу муаммоларга бағишланди. Унда сўнгги йилларда қилинган ишлар умумлаштирилди, камчиликлар ва нуқсонлар очиб ташланди ҳамда яқин йилларда коллектив фаолиятини қайта қуриш вазифалари белгиланди.

Йиғилишимизда муҳокама қилинган барча масалалар комплексидан умуман қизиқарли бўлган икки масала тўғрисида тўхталмоқчиман.

Студентларни ҳар томонлама активлаштириш олий мактабни демократлаштиришнинг муҳим воситасидир. Ҳозирча тўпланган дастлабки тажриба шуни кўрсатдики, факультетлар ва олий ўқув юртларининг илмий Советлари составига сайланган, ўзларининг профессорлари ва деканлари билан тенг ҳуқуққа эга бўлган студентлар ташаббуссиз бўлиб қолмоқдалар, илмий Советнинг аъзолари сифатида ўз вазифаларини бажаришда пассив қатнашмоқдалар. Ётоқхоналарда ўз ўзини бошқариш, буфетлар, ошхоналар ишини назорат қилиш ва бошқа тадбирларни амалга оширишда ўз ҳуқуқларидан фойдаланишда ҳам шундай қатъиятсизлик намоён бўлмоқда. Ваҳоланки, барча жамоат ташкилотларига ўқишда ҳам, қурилиш, қишлоқ хўжалик отрядларида ҳам ўзларининг лаёқатлилигини исбот этган энг актив йигитлар сайланган эди. Студентлар орасида ҳукм суриб келган турғунлик психологиясининг оқибатлари шу ерда ҳам билинди. Биз студентларни олий ўқув юртларини бошқаришда қатнашишини активлаштириш имкониятлари чексиз эканлигини биламиз.

Эртанги мутахассисни тайёрлаш муаммоларини муҳокама қилар эканмиз, бугун биз компьютер таълими сингари ҳаётий муҳим муаммо ҳақида тўхтамасдан ўтолмаймиз. Бизда кўп ҳолатлар туфайли ҳисоблаш техникаси ва компьютер саводини ривожлантириш катта қийинчиликларга дуч келмоқда. Маълумки, ўқувчиларнинг саводлилиги ўқитувчиларнинг тайёргарлиги даражасига боғлиқ. Агар шаҳардаги барча олий ўқув юртлари, илмий-тадқиқот институтлари, корхоналар ва конструкторлик бюроларининг малакали программа тузувчилари дисплей класслари ва якка тартибда фойдаланиладиган компьютерлар сафарбар этиладиган бўлса, янги ўқув йили бошланишигача ўқитувчиларнинг анча тайёрланган қисмини ўқитишни тугаллаш, ўқув йили давомида эса барча муаллимларни сунъий программалашнинг информатика ва ҳисоблаш техникасига ўргатиш мумкин, бўлади, деб ҳисоблайман.

Ўқитувчиларни компьютер синфлари билан таъминлаш анча мураккаб муаммо бўлиб турипти. Бизнингча, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Кибернетика институтининг якка тартибда фойдаланиладиган компьютерларнинг кўчма синфларини ташкил этиш юзасидан ташаббусини қўллаб-қувватлаш лозим, бунинг учун лозим бўлган транспорт ва ҳисоблаш воситаларини ажратиш ва уларни аниқ жадвал бўйича асосан область бўйича фойдаланиш керак.

Шунингдек, Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида турли типдаги якка тартибда фойдаланиладиган компьютерларнинг доим ишлаб турадиган синфини ташкил этиш фойдадан ҳоли бўлмасди. Ички ресурсларимизни шундай сафарбар этиш йўли билан янги ўқув йили бошланиши билан ёшларнинг компьютер ўқувини йўлга қўйиш мумкин.

— Биз бугун жуда муҳим масалани муҳокама қилаяпмиз, — деди Калинин районидаги Куйбишев номли колхоз сут соғувчиси **М. Т. Нурматова.** — Халқ учун энг табаррук нарса аввало нон бўлса, сўнгра мактабдир. Бу ҳаётий ҳақиқат. У бизнинг давримизга келиб янада яққол намоён бўлмоқда. Бизнинг колхозимизда Гагарин номли 22-ўрта мактаб бор. Унда 42 педагог 637 болага илм беради. Мактабда зарур шароитлар яратилган. Куйбишев номли колхоз район Совети ижроия комитетининг қарорига мувофиқ мактабга оталиқ қилади. Илгари мактабда 6 ёшлиларни ўқитиш учун шароит йўқ эди. Шуни ҳисобга олиб колхоз правлениеси мактабга маъмурий бинонинг тўртта хонасини ажратиб берди.

Аммо мактабда муаммолар жуда кўп. Чунончи, буфет 25 болага мўлжаллан-ган, холос. Шунинг учун болалар танаффусда овқатланишга улгурмаяптилар.

Ҳар йили мактабни янги ўқув йилига тайёрлаш масаласи ҳам катта муаммога айланиб бораяпти. Колхоз мактаб ремонти учун фақат молиявий қонунни бузган ҳолда маблағ ажратиши мумкин. Бу масала ҳар йили ўқитувчиларнинг август кенгашларида ўртага ташланади. Аммо, ҳеч ҳал бўлмайди. Яқинда мактабни яна янги ўқув йилига тайёрлашга киришиш керак. Демак, яна қонун бузилади. Нима учун область партия комитети ходимлари бу масалани ҳал этишмайди? Нима учун мактаб, болалар боғчалари ва бошқа муассасаларни ремонт қилиш мақсадида қурилиш материаллари ва бўёқлар харид қилинадиган магазинлар очиш мумкин эмас?

Бизнинг мактабимиз типовой ҳисобланади. Шундай бўлсада муаммолар истаганча топилади. Лекин райондаги жами 38 та мактабдан 21 таси типовой эмас. Улар қандай қийинчиликларни бошдан кечираётганликларини тасаввур қилиш қийин эмас.

База ташкилотлари шартнома асосида мактабларнинг моддий техника базаларини мустаҳкамлашга ёрдам беришлари керак. Масалан, Куйбишев номли колхоз 22-мактабнинг ишлаб чиқариш устахонаси учун ўқув дастгоҳлари сотиб олиш, мактаб ошхонасини кенгайтириб беришни планлаштириб қўйди. Агар юқорида тилга олинган магазин масаласи ва бошқа муаммолар ҳал этилмас экан, планлаштирилган ишларни бажариш чўзилиб кетади.

Янгиобод шаҳар партия комитетининг биринчи секретари **Н. Г. Носков** шаҳарда мактаб ислоҳотини амалга оширишнинг бориши ва бу ишда шаҳар партия ташкилотининг ролини муфассал таҳлил қилди.

— Бевосита жойлардаги халқ маорифи ходимларига боғлиқ бўлган масалалар бор — деди нотиқ.— Биз яқин вақт учун 5 та вазифани белгиладик. Улар — ўрта мактабни қайта қуриш жараёнини ҳаракатга келтирувчи кучлар бўлади деб ҳисоблаяпмиз. Уларнинг биринчиси ўқитувчи қайта қуришнинг ҳал қилувчи фигураси бўлишига эришишдир.

Шуни очиқ айтиш керакки, мактаблардаги ўқитувчиларнинг анчагина қисми сиёсий жиҳатдан етарли маълумотга эга эмас.

Ҳозирги шароитларда ўқитувчи методик кўрсатмалар, турли хил планлар, тадбирлар, инспекция қилишлар билан қаттиқ боғлаб ташланган. У мустақиллик ҳақида ҳам ўйлолмайди.

Областимизда қатор фанлар, жумладан, химия, география, физика, математика фанлари бўйича муаллимлар етишмайди. Педагогика олий ўқув юртлари ва университетда тайёрлаш даражаси паст. Бизда ўзбек тилида таълим бериладиган мактаб бор. Ундаги ўқитувчиларнинг 90 проценти она тилини яхши билмайди, улар орасида она тили ўқитувчилари ҳам бор. Ўзбек тилида қатор предметлар бўйича дарсликлар йўқ.

Ўқитувчи таълимнинг техника воситалари, лаборатория жиҳозлари, кўргазмали қўлланмалар билан ёмон таъминланган. Шаҳар мактабларида у эҳтиёжнинг 50 процентини қондирмоқда. Маълум бўлишича, республикада кўргазмали қўлланмалар ва приборлар тайёрлаш билан шуғулланувчи корхоналар, муассасалар йўқ экан.

Биз ўқитувчиларга уй-жой ажратиш (имтиёзли), улар учун махсус медицина, савдо, маиший хизмат кўрсатиш, маданий-оммавий, спорт, ғоявий-сиёсий ва бошқа тадбирлар ўтказиш йўли билан ўқитувчининг социал статусини ошириш вазифасини олдимизга қўйдик. Шаҳар партия комитети секретарлари ўтказаётган учрашувлар, мунозаралар, илмий-амалий конференциялар анъана бўлиб қолди. Ёш педагоглар, юқори синф ўқувчилари билан мунтазам учрашиб турамиз.

Афсуски, дарсларда расмиятчилик ва консерватизм ҳали ҳам керагидан ортиқча. Оилада болани тарбиялаш иккинчи даражага ўтиб қолган. Ваҳоланки, боланинг кўпгина фазилатларини фақат оила тарбиялаши мумкин.

Ўқувчилар фақат иш объектигина бўлиб қолмай, шу билан бирга таълим-тарбия жараёнининг иштирокчиси ҳам бўлиши керак. Мактаб ҳаётини ўз-ўзини бошқариш жараёни масалаларининг муҳимлиги ва аҳамияти ҳам шундандир.

Биз мактабларга раҳбарлик қилиш бўйича иш мазмунини ўзгартириш зарурлигини тўртинчи вазифамиз, деб ҳисоблаймиз.

Мактабнинг бутун ҳаёти демократик бўлиши керак. Шундай экан, биз бошланғич партия, касаба союз, комсомол ташкилотларининг жанговарлигини ошириш тўғрисида ғамхўрлик қилишни биринчи ўринга қўйишимиз лозим.

Ва ниҳоят, агар мактабнинг моддий-техника базаси ўзгармаса у на ғоявий, на сифат жиҳатдан ўзгармайди. Ҳозирги вақтда мактаб камбағал, ҳеч нарсага эга бўлмаган ташкилотдир. Унга ажратилаётган маблағлар ва материаллар кам.

Область Совети ижроия комитети ички ишлар бошқармаси бошлиғи **Р. Р. Саитбоев** минбарга чиқади.

— Тажриба шуни кўрсатмоқдаки, — деди у, — кейинги пайтларда кўпгина оилаларда болалар тарбияси болаларни фақат модага мос кийинтириш ва бошқа зебизийнатлар билан таъминлашдан иборат бўлиб қолди. Кейинги 20 йил ичида совет оилаларининг даромади икки баробар ўсди. Харажатлар эса 8 синф ўқувчиси учун ўртача уч баробар, 9—10-синф ўқувчилари учун эса 4,5 баробар ошди. Лекин олимларнинг тадқиқотларига қараганда 10-синф ўқувчиларининг ҳар учдан бири озиқ-овқат маҳсулотлари нархини билишмайди, қизларнинг учдан икки қисми эса мустақил овқат пишира олмайди.

Тарбиянинг оқсаётганлигига мактабдаги камчиликлар ҳам сабабдир. Чунки, ўқув муассасалари кўплаб малакали ўқитувчи ва педагогларга эга бўлгани ҳолда фақат ўқувни баҳона қилиб тарбия масаласига кам эътибор берадилар. Ўсмирлар мактабларда шахс сифатида жуда бўш шаклланишади. Улардан кўпчилигининг нопоклик, очкўзлик, бағритошлик, бойлик тўплаш, шохона яшашга ўчлик, ичкиликбозлик ва гиёҳвандлик каби ярамас иллатларга тез чалинишлари ҳам шундан далолат беради.

Ўсмирлар қонунбузарлик қилмоқдалар, кўпчилиги жавобгарликка ҳам тортилмоқда. Хўш, сабаби нимада? Эскичасига ишлаш давом этаяпти. Жамоатчилар, тарбиячилар ўзларига топширилган ишга юзаки, масъулиятсизлик билан, бефарқ муносабатда бўлмоқдалар.

Тан олиш кераккки, ички ишлар органлари, шунингдек маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари ҳамда уларнинг тегишли комиссиялари ҳам ўсмирлар ўртасида қонунбузарликнинг олдини олиш ишида кўплаб камчиликларга йўл қўймоқдалар. Жумладан, биз ҳам ўз камчиликларимизни сезиб турибмиз ва уларни тузатиш устида ишлаяпмиз. Бироқ, ҳозирча биз эришган натижалар ёшлар ўртасидаги қонунбузарликнинг олдини олиш ишларини тубдан ўзгартириш имконини бермайди.

Энди ўқитувчилар ҳақида гапирадиган бўлсак, уларнинг аксарияти кўпчилиги ҳалол, ўз касбига чинакам меҳр қўйган меҳнатсевар кишилардир. Аммо улар орасида ўқитувчи деган табаррук номга доғ тушираётганлар ҳам йўқ эмас. Жумладан, 1987 йилнинг ўзида ўрта мактаб, ҳунар техника билим юртлари ва техникумлар ўқитувчиларидан тўрт киши жиноят содир қилди, 25 киши маст ҳолда медицина ҳушёрхоналарига тушди, 11 киши безорилик хатти-ҳаракатлари учун маъмурий жазо олди.

Тошкентда илмий муассасалар кўп. Фан билан амалиётчиларнинг имкониятларини бирлаштириш муҳим деб ўйлайман. Биз шундай бирлашсак, балоғатга етмаганларни ва ўсиб келаётган авлодни тарбиялаш муаммосини оқилона ҳал этган бўлардик.

Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи секретари **Б. Ф. Сатин** шуни таъкидладики, шаҳарда касблар бўйича ёш мутахассисларга, ишчиларга бўлган эҳтиёж ҳисоб-китобининг ҳеч қандай системаси йўқ. Ҳозирги вақтда олий ўқув юртлари ва техникумларда 200 мингдан ортиқ йигит ва қиз, ҳунар-техника билим юртларида 34 минг талаба ўқимоқда. Минглаб ёшлар ҳар йили ана шу ўқув юртларини битириб чиқмоқда. Ваҳоланки, бизга ҳар йили мамлакатнинг бошқа регионларидан 8 мингга яқин мутахассислар ва ишчилар таклиф этилади. Шаҳарда эса меҳнат ресурслари талайгина.

Зарур касбдаги мутахассисларнинг талаб қилинган миқдорини тайёрлашдаги пала-партишлик иккинчи муаммодир. Бундай мутахассислар турли ўқув юртларида параллел тайёрланмоқда. Масалан, олий ўқув юртларида 241 мутахассисликдан 21 тасида кадрлар параллел тайёрланмоқда.

Шаҳар техникумлари қанча ва қандай мутахассислар тайёрлайди — буни аслида ҳеч ким тўла билмайди. Ҳунар-техника таълими системаси ҳам ўқувчилар қабул қилишни стихияли шакллантиради. Кадрлар, шу жумладан, маҳаллий миллатдан ишчи кадрлар тайёрлаш алоҳида иқтисодий сиёсий ва демографик аҳамиятга эга бўлган вазифадир.

Тўғри, икки йилда биз ҳунар-техника билим юртларига маҳаллий миллат болаларидан индустриал касбларга қабул қилишни икки баравар кўпайтирдик. Лекин бу жуда камдир. Шаҳар план комиссияси ҳузурида бу жараённи мувофиқлаштирувчи, уни бошқарувчи махсус бюро ёки комитет ташкил этиш керак. У орқали корхоналардан буюртмалар олинган бўларди.

Бизнингча, олий ўқув юртларида қайта қуришни синчковлик билан, пайсалга солмасдан бошлаб юбориш керак. Шуни назарда тутиш лозимки, худди шу олий ўқув юртлари мактаблар учун ҳам, шунингдек халқ хўжалиги учун ҳам инженер ва педагог кадрлар тайёрлайди.

Олий ўқув юртларидаги кадрлар ким эканлигини яхши билиб олиш лозим. Ўқитувчиларнинг аттестациясини қайта ўтказиш, бу ишни мунтазам давом эттириш лозим. Афсуски, ортиқча кафедралар кўпайиб кетди. Ҳозирги вақтда Тошкентдаги 970 кафедранинг 204 таси кам сонлидир (5—7 кишидан иборат). Кафедраларнинг фақатгина 32 процентини профессорлар бошқармоқдалар.

Қисқаси, факультетлар, олий ўқув юртлари структурасини яхшилаш керак. Балки марказдан шартнома шартлари асосида маълум бир муддатга олимларни таклиф қилиш лозимдир. Улар ўз тажрибаларини бизга ўргатган бўлишарди.

Бизда Фанлар академияси, унинг институтлари, ҳатто бошқа тармоқ институтлари билан олий ўқув юртлари, мактаблар ва ҳунар-техника билим юртлари ўртасида ўзаро алоқа амалда йўқ. Нима учун бизнинг ҳурматли академикларимиз, мухбир—аъзоларимиз, қолаверса, бошқа олимларимиз мактабда, ҳунар-техника билим юртида бўлишни, ўқитувчилар билан учрашишни ўзлари учун одат қилиб олишлари мумкин эмас. Улардан бошқа ким маориф ишини кескин силжитиши мумкин.

Шаҳримиз ва областимиз етарли илмий-ишлаб чиқариш имкониятига эга. Наҳотки, институтлар, заводлар мактабларга ўқув-кўргазмали қўлланмаларни тайёрлашда ёрдам бера олмасалар?. Куйбишев, Чилонзор, Киров, ва бошқа районларда бу соҳада тажриба бор-ку? Шаҳар партия комитети пленумида Тошкентда ўқув-кўргазмали қўлланмалар тайёрловчи махсус корхона ташкил этишга қарор қилдик.

(Давоми 4-бетда).

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ

(Давоми. Боши 3-бетда).

— Жамият мактаб синфларида шаклланади, бизнинг бугунги янгиланишларимиз тақдири ўша жамиятга боғлиқ бўлади, — деди Ўзбекистон халқ ёзувчиси **Асқад Мухтор**. — Мактаб, жамиятнинг бир шакли сифатида қайта қуриш ғояларига мос тушиши керак. Аммо, мактаб ислоҳоти жуда суст бораётганлиги биздаги қайта қуришнинг революцион характерига мос тушмаяпти. КПСС Марказий Комитети Пленуми буни муаммо ва қарама-қаршиликларга ўралашиб қолган, бир жойда туриб депсинаётган форма сифатида баҳолади.

Биз ислоҳотни амалга оширишни эскичасига, юзаки бошладик. Шунинг учун ҳам у энг муҳим масалани, яъни педагогларнинг ўзларини тарбиялашни қамраб олмади. Мактабга дарс бергани бораётган педагогларнинг ўзлари компьютер техникасини, новаторларча педагогикани билмайдилар.

Докладда областимиз мактабларидаги нохуш аҳвол ҳақида куйиниб гапирилди. Биз ёзувчилар жойларга чиқаётганимизда бу аҳволни ўз кўзимиз билан кўриб турибмиз. Ҳақиқатан ҳам болаларнинг авария ҳолатидаги мактабларда ўқишаётгани, Ўзбекистон болаларининг меҳнатга кўп жалб этилиши тўғрисида ҳатто КПСС Марказий Комитети Пленумида ҳам гапирилаётганлиги ташвишли ҳолдир.

Педагогика соҳасидаги бюрократизмга чек қўйиш керак. Биз ўқитувчининг обрў-эътиборини ошириш ҳақида гапираяпмиз. Аммо, бу обрўни буйруқлар билан олиб бўлмайди. Ўқитувчи эркин, етук шахс, болага ота-онасидан кейин турадиган энг яқин дўстга айланмоғи керак.

Ҳаммага маълумки, Олмаота, Тоғли Қорабоғ, Сумгаитда юз берган воқеалар гирдобида ўсмирлар ва ёшлар ҳам бор эдилар, албатта. Бизнинг республикамизда ҳам шу каби муаммолар тўпланиб қолди. Миллий туйғулар жуда нозик, нафис туйғулардир. Аммо, фақат миллионлаб бойлик жамғаришни ўйлаган Одилов сингари бойларимиз бундай ҳис-туйғулардан йироқ эдилар. Улар халқнинг юзига қора суртиб, катта маънавий зарар келтирдилар. Агар ёшлар катталарга ишонмайдиган бўлиб қолсалар, бу фожиадир. Биз авлодни, интернационал руҳни амалий ишлар билан тарбиялашимиз керак.

Мактабларда ўқитиладиган тарих, адабиёт ва тилга оид фанлар шундай планлаштирилиши керакки, улар ёшларни интернационал руҳда тарбиялашга кўпроқ хизмат қилсин. Дарсларда кўпроқ маънавий тушунчалар бериладиган бўлсин. Ёзувчиларимиз программа ва ўқув дарсликлари тузишда қатнашиш, мактабларда адабиёт ва тилдан дарс бериш истагини билдирмоқдалар.

— КПСС Марказий Комитетининг бўлиб ўтган Пленуми ҳужжатлари кўп жиҳатдан қайта қуриш назарияси ва амалиётига янгича қарашдан далолат беради, — таъкидлади ўз нутқида КПСС Марказий Комитети Фан ва ўқув юртлари бўлимининг инструктори **А. Т. Хлопьев**. — Жамиятни революцион ўзгартириш концепцияси ўзига туб иқтисодий ислоҳот ўтказиш, бутун ижтимоий ҳаётни демократлаштириш вазифаларини қамраб олгани ҳолда муҳим таркибий вазифа — ўсиб келаётган авлодни, меҳнаткашлар оммасини янги тарихий шароитларда аниқ мақсадни кўзлаб тарбиялаш лозимлигини тақозо этмоқда.

Жумладан, мактаб ислоҳотини амалга оширишдаги айрим объектив камчиликлар кўрсатилиши билан бирга маълум партия ташкилотлари фаолиятидаги субъектив камчиликлар ҳам таъкидлаб ўтилди. Яна бир бор таъкидлаб ўтиш керакки, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳам, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳам халқ маорифи масалаларини ҳал қилишга ҳақиқатан ҳам киришмаган республикалар қаторида санаб ўтилди. Пойтахт области партия ташкилоти активи ҳам албатта партиямиз Марказий Комитети Пленумида берилган шу баҳога тўла равишда партиявий жавобгардир.

Партиямиз Марказий Комитетининг февраль Пленумида белгиланган уч ягона вазифа концепциясидан келиб чиқадиган муҳим хулосаларнинг бири шуни билдирадики, биз халқ маорифини қайта қуриш вазифаларини тубдан иқтисодий ислоҳотсиз, демократиялаштиришсиз кўриб чиқолмаймиз. Экономика ва маориф системасидаги қайта қуриш, демократлаштириш ва маориф ўзаро алоқадир.

Биз бугун олдимизда турган вазифаларни область партия комитети бўлимлари, район партия комитетлари, шаҳар партия комитетлари, маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг бўлимлари ва бошқармаларининг умумий ҳашари ва ҳамкорлиги билангина ҳал қилишимиз керак.

Бугун шундай кўриниб турган муаммо ҳақида тўғри гапирилди. Бу халқ маорифини техник жиҳатдан қайта жиҳозлашнинг ўткирлигидир. Ҳақиқатан ҳам у энг ўткир муаммоларнинг бири. Давлат бюджети зўриққан ҳолатдалиги вақтида бу муаммони қисқа муддатларда ҳал қилиш мумкинми? Агар биз саноатимизнинг ривожланиш даражасини реал баҳолайдиган бўлсак, энг ўткир ва кечиктириб бўлмас муаммолар 2000 йилга келиб ҳал қилиниши мумкин. Бироқ ўн учинчи беш йилликдан бошлаб халқ маорифини ривожлантиришни норматив планлаштиришга ўтказиш амалга оширилади. Миллий даромадда маорифга ажратмалар улуши кўпайтирилади. Бу беш йилликда олдинги беш йилликдагига нисбатан 1,7 баравар кўп капитал маблағ сарфланади. 1988 йилда давлат бюджетидан маорифга ажратилган харажатлар олдинги йилдагига нисбатан 12,7 процент ошди ва 42,7 миллиард сўмни ташкил этди.

Шуниси ҳам тушунарлики, фақат биргина норматив ажратмалар бутун муаммони ҳал қилмайди. Шунинг учун ҳам халқ депутатлари маҳаллий Советлари йўли билан маблағ ажратиш ҳам ўз бюджетлари ҳисобидан, шунингдек шу территорияда жойлашган корхоналар ва ташкилотлар маблағларини кооперация йўли билан жалб қилиш орқали амалга оширилади. Ўқув юртлари фаолиятида хўжалик ҳисоби асосларини ривожлантириш йўли билан ҳам бу муҳим соҳа учун қўшимча ресурс манбаларини вужудга келтириш мумкин бўлади. Меҳнат коллективларининг мактабларни таъминлашдаги иштироки — бу ўқувчиларнинг унумли меҳнат қилиши учун шароитларни яратиб бериш, таълимнинг хўжалик ҳисобига асосланган турлари, илмий-тадқиқотлар ва конструкторлик ечимлардир.

Бироқ моддий таъминотни ҳал қилиш, таълим шароитларини яхшилаш — булар биз аста-секин, бироқ анча яқин келажакда ҳал қилишимиз мумкин бўлган вазифадир. Ҳозирги кунда энг муҳим вазифаларнинг бири — бу инсоннинг ўзида, ўқитувчининг ўзида резервларни излаш, бу тушунчани фақатгина мактаб ўқитувчиси учун ёймасдан, шу билан бирга халқ маорифининг бутун системасига ёйиш, турмуш масалаларини ҳал қилиш, ўқув жараёнини ташкил этиш ва жамоат ташкилотларининг ижтимоий муносабатларимиз системасида ўқитувчи мавқеига таъсирини кучайтиришдир. Ўқитувчининг ўзи ҳам ўзининг муаммолари ҳақида қўрқиб-писиб эмас, балки баланд овоз билан гапириши зарур.

Янги шароитларда ишлашнинг усуллари ва шакллари ҳақида гапирар эканмиз, янги ёндашув ҳақида ҳам бир неча сўз айтиш керак. Бу ёндашув ҳозирги шароитларда партия ташкилотлари фаолиятларини фақатгина маориф системасига нисбатан эмас, шу билан бирга ижтимоий ҳаётнинг барча соҳалари ва экономикани қайта қуришни демократлаштиришга ҳам қаратилиши керак.

Мураккаб, зиддиятли шароитларда жамиятнинг сифат жиҳатдан янги ҳолатига революцион тарзда ўтиш, инсонга, маориф, тарбия шакллари ва усуллари мазмунига, сифат жиҳатдан янги талаблар қўяди.

Биринчидан, меҳнаткашларда, ўсиб келаётган авлодда юксак сиёсий, ахлоқий маданиятни шакллантириш қатори иқтисодий фикрлашни, ёш инсонни компьютерлаштириш асосларига ўргатиш, реал воқелигимизга кенг социал қараш вазифалари билан бирга шакллантириш зарурлиги ана шундай талаблардандир.

Иккинчидан, раҳбар кадрларимизни, сайланган партия, совет ва касаба союз активини, хўжалик тадбирларини, мутахассисларни социологик таҳлил этишнинг усуллари билан қуроллантиришдир. Бугун жамиятимизда социологик фаннинг роли ошмоқда. Ҳозирги шароитларда социологик тадқиқотлар ривожланишнинг биз бошимиздан кечираётган босқичи қонуниятларини илмий билиш воситаси сифатидагина эмас, шу билан бирга турли социал группалар эҳтиёжлари ва кайфиятларини ўрганиш, бошқарув жараёнида раҳбарлик ва халқ ўртасидаги ўзаро алоқа механизмини ўрганишнинг воситаси сифатида ҳам аҳамиятлидир. Бизда узоқ давр мобайнида билимнинг бу тармоғига қандайдир эътиборсиз муносабатда бўлиб келинди. Энди социологияни партия ички ишига киритиш учун катта куч-ғайрат сарфлаш керакка ўхшайди. Бугун биз шуни айтишимиз керакки, партия ходимлари, партия активи ана шундай воситага эга эмаслар. Вазифани қандай қўйишни, олимлар бераётган тавсиялардан қандай фойдаланишни билмайдилар. Демак, кадрлар тайёрлаш вазифаси муҳимдир. Ўзбекистон пойтахтида бунинг учун имкониятлар бор ва ўқитувчилар тайёрлаш учун ҳам, саноат корхоналари, партия комитетларида ишлаш учун, жойлардаги социал ривожланиш хизматлари, совет ва хўжалик органларини бошқарувда хизмат қилиш учун практик социологлар тайёрлаш учун бор имкониятлардан фойдаланиш керак. Бу КПСС Марказий Комитети Пленумининг халқ маорифини ривожлантириш, уни янги сифат даражасига кўтариш бўйича қарорини амалга оширишнинг энг асосий омилларидан биридир.

— Бизнинг мактабларимиздаги катта-кичик нуқсонлар аввало моддий техника базасига бориб тақалади,— дейди Бўка районидаги «Кремль» совхоз пахтачилик бригадасининг бошлиғи **У. Букурова**. — Совхозимиз территориясида тўртта ўрта ва иккита саккиз йиллик мактаб бор. Уларда 1525 бола илм олади. Бу мактабларнинг ҳаммаси мослаштирилган биноларда жойлашган. Ҳамма ерда дарслар икки сменада ўтилади. Бирорта мактабда спорт заллари, ошхона йўқ. Меҳнат дарслари кабинетлари етишмайди. Ижтимоий ишлаб чиқариш меҳнати қониқарсиз ташкил этилган.

Хоналар йўқлиги сабабли учта мактабда куни узайтирилган группалар ташкил этилмаган. Бу йил фақат биттагина мактабда 6 ёшлиларни ўқитиш ташкил этилди холос.

6 та мактабда ўқитилаётган 1500 боладан фақат 300 нафари ёки 20 проценти иссиқ овқат билан таъминланади. Мактаб ошхоналари гўшт, сут маҳсулотлари ва сабзавотлар билан жуда ёмон таъминланади.

Информатика ва ҳисоблаш техникаси дарсларини ўтиш учун моддий-техника базаси йўқ. Шунинг учун ҳам бу предмет, шунингдек, ҳарбий таълим дарслари фақат оғзаки ўтилади.

Совхозимиздаги болалар боғча ва яслилардаги аҳвол ҳам қониқарли эмас. 40 процент болалар боғча ва яслига боради, холос. Мавжуд 10 та болалар боғчасидан фақат биттаси типовой. Бизнинг совхозимиз хўжалик территориясидаги 6 та мактабнинг ҳаммасига оталиқ ташкилоти ҳисобланади. Шунинг учун ҳам совхоз ўзининг оталиқ вазифасини бажара олмаяпти. Хўжалигимизнинг иқтисодий аҳволи жуда оғир. Ҳозир совхозимиз давлатдан 5 миллион сўмдан кўпроқ қарз. Шунинг учун ҳам биз совхозимизда мактаб ва болалар боғчаси қуришда областнинг юқори ташкилотларидан ёрдам сўраймиз.

Бугун биринчи лигада мамлакат 51-футбол чемпионати бошланади

ИШОНЧ ВА УМИД МАВСУМИ

● ЎТГАН куни республика физкультура ва спорт давлат комитетида оммавий ахборот воситалари — телевидение, радио ва матбуот ходимлари, шунингдек, «Пахтакор» мухлислари клуби аъзоларининг «Пахтакор» командаси билан учрашуви бўлиб ўтди.

Команда катта тренери Биродар Ҳасанович Абдураимов тошкентлик футболчиларнинг мавсумга кўрган тайёргарлиги ҳақида қисқача гапириб берди. Маълумки, футболчилар чемпионатга тараддудни ўтган йилнинг 10 декабрида Африка ўлкасига қилган сафари билан бошлашган эди. Ундан сўнг Болгарияда тўртта ўйин ўтказиб учтасида ғалабага эришдилар. Тошкентда «Жальгирис» «Кайрат» ва «Локомотив» командалари билан ўртоқлик ўйинларини ўтказишди. Сўнг Сочида кубок беллашувларида «Колос», «Котайк», «Помир», ЦСКА, «Гурия» командалари билан бир даврада мусобақалашди. Ана шу турнирда уч ўйинда ғолиб келиб, бир учрашувни бой берди ва биттасини дуранг натижа билан якунлаб, группада биринчи ўринни эгаллаб ярим финалга йўлланма олди.

Сўнгра катта тренер бир қатор саволларга жавоб қайтарди.

САВОЛ: «Пахтакор» ўтган мавсум сафарда унчалик ёмон ўйнамади. Лекин ўз майдонида «планлаштирилган» очколарни ололмади. Бу ҳол айниқса, мавсумнинг сўнгги ўйинларида содир бўлди. Бунинг сабаби нимада!

Жавоб: Эътирозингиз тўғри. Айниқса Кемеровонинг «Кузбасс», Львовнинг «Карпати» армия спорт клуби коллективлари билан бўлган ўйинда ишқибозлар биздан ранжишди. Агарда ана шу ўйинларда ғолиб келган тақдирда пировард натижада кучли учликдан жой олган бўлардик. Сабаби асосий дарвозабонимиз Ю. Курбико сафдан чиқиб қолгач, иккинчи дарвозабон Ф. Ёқубов жиддий хатоларга йўл қўйди. Умуман ҳимоячиларимиз ўшанда бўш ўйнашди. Бу бизга катта сабоқ бўлди.

САВОЛ: Команда аъзоларидан кимлар учрашувда қатнашмаяпти! Хусусан Игорь Шквирин қатнашмаётганлигининг сабабини изоҳлаб берсангиз!

Жавоб: Миржалол Қосимов терма команда сафида машқ қилмоқда. Игорь Шквирин эса коллективдан яшириб «Днепр»га ўтиш ниятида кетиб қолди. Биз унинг бу қилмишини қоралаймиз. У ҳақда мамлакат футбол федерациясига фикримизни ёзма равишда баён қиламиз. Қолаверса бу бир командадан иккинчи командага ўтиш ҳақидаги Низомга мутлақо зид.

САВОЛ: «Пахтакор» ҳамон четдан футболчилар таклиф қилишдан воз кечолгани йўқ. Мана бу йил Москва «Торпедо»сидан В. Шавейко ва «Крилья Советов»дан дарвозабон К. Асатиаnиларни таклиф этди. Ўзимизда, иккинчи лига аъзоларида лаёқатли ўйинчилар йўқми!

Жавоб: Иккинчи эшелонда ўн бешта командамиз бўлса деярли уларнинг ҳаммасининг ўйинини кўрганман. Аксарият футболчиларнинг ёши 25—28 ва ундан ортиқ. Коллективимизга келажаги порлоқ бўлган ёшлар керак. Энг яхши ва кучли футболчилар учун «Пахтакор» эшиги ҳамиша очиқ. Марҳамат, биз уларни синаб кўришга, имтиҳондан ўта олганларни бажонидил қабул қилишга тайёрмиз.

САВОЛ: «Пахтакор» устозлари мана бир неча йилдирки, олий лигага чиқишга ваъда бериб келишади. Мана ҳозир сиз ҳам футболчилар режасини баён қилиб олий лигага қайтамиз, дедингиз. Бу навбатдаги ваъдами ёки коллективнинг зиммага олган ҳақиқий мажбуриятими!

Жавоб: Мен бу йил иккинчи йил тренерлик қилишим. Бинобарин ўтган йили командани қабул қилиб олганимдан сўнг уни оёққа турғазиш учун ҳаракат қилдим. Ниятимга маълум даражада эришдим. Кўрсатган ўйинларимиз ҳам, пировард натижаларимиз ҳам сизларга аён. Мен энди ваъда бераяпман. Футболчилар билан узоқ фикрлашгач, имкониятларимиздан ва контрол ўйинлар натижасига кўра шундай қарорга келдик. Уялиб қолмасликка ҳаракат қиламиз.

САВОЛ: Биринчи лигадаги асосий рақибларингиз кимлар! Нечта команда олий лигага чиқишга даъвогарлик қилади!

Жавоб: Менимча олти-етти команда. Агар аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, Марказий Армия спорт клуби, «Пахтакор», «Даугава» ва «Гурия» командалари иккита йўлланма учун асосий даъвогар бўлишса керак.

САВОЛ: Сиз «Пахтакор» составида узоқ йиллар ўйнадингиз, ҳозир эса тренерсиз. Назарингизда қайси йилги команда ҳар жиҳатдан мукаммал ва кучли бўлган!

Жавоб: Менимча 1962 йилги «Пахтакор» ҳар жиҳатдан кучли бўлган.

Учрашувда шунингдек, команда капитани Г. Денисов, футболчилардан М. Билолов, А. Пятницкий, У. Тошев ва бошқалар саволларга жавоб қайтарди.

«Пахтакор» стадиони директори Я. Ёқубов спорт комплекси мавсумга тахтлиги ва ишқибозларни кутаётганлигини, спорт лотореяси тиражи комиссияси раиси А. Либус минглаб футбол ишқибозларига ёқиб қолган лотерея ўйинини давом эттириш ва унинг бу йилги янгиликлари тўғрисида гапиришди.

Шунингдек учрашувда бошқалар қатори бир вақтлари «Пахтакор» составида ажойиб ўйин кўрсатган ветеран футболчилар А. Азизхўжаев, А. Иноятов ва В. Солохолар севимли командамизга бўлажак мавсумда омад тилашди.

Ш. УМУРЗОҚОВ.

БАҲОР ВА СПОРТ БАЙРАМИ

● БЎКА районидаги «Коммунизм» колхозининг спорт комплексида бўлиб ўтган тадбир ана шундай номланди. Спорт байрамини Бўка район партия комитетининг биринчи секретари Х. Пирнапасов очди. Сўнг оркестр садолари остида қардош республикалар байроқлари билан мотоциклчилар, шунингдек, мусобақа иштирокчилари ва ёш спортчилар ўтишди.

Мусобақада иштирок этиш учун райондаги корхона, муассаса, колхоз ва совхозлар вакилларидан тузилган 23 команда тўпланди. Колхоз маданият саройи артистлари концерт номеридан сўнг кеча қатнашчилари ёш боксчилар ва курашчиларнинг кўргазмали чиқишларини илиқ кутиб олдилар. Шундан сўнг бадминтон, стол тенниси, мини футбол бўйича ўйинлар бўлиб ўтди. Югуриш йўлкаларида эса енгил атлетикачиларнинг 100 ҳамда 200 метрга мусобақалари ўтказилди. Айниқса, арқон тортиш беллашувлари қизиқарли бўлди. «Партия XIX съезди» колхози аъзолари ғолиб чиқишди. Картинг бўйича эса омад пискентлик Ҳ. Умаровга кулиб боқди. Бўка шаҳри ҳамда район терма командаси аъзоларининг футбол матчи билан спорт байрамига якун ясалди.

Шу куни стадион ён-атрофида савдо ярмаркалари уюштирилди. Марказ билан хўжаликлар оралиғида автобусларнинг қўшимча қатнови ташкил этилди.

● Бугун жаҳон саломатлиги куни

УНИНГ ШИОРИ — ЧЕКИШ СОҒЛИҚНИНГ КУШАНДАСИ

Турган-битгани зиён

ЎН ИККИ ёшли Диманинг онаси олдимизда кўз ёши тўкиб ўтирибди. Боланинг боши қуйи солинган, тинимсиз йўталади. У суҳбат пайтида биринчи папиросни иккинчи синфда ўқиётганида каттароқ болалар орасида «улардан орқада қолмаслик», «онасининг эрка ўғли бўлиб кўринмаслик» учун чекибди. Она фарзандининг хотираси тобора пасайиб, инжиқ бўлиб бораётганлигидан нолиб гапирди.

— Уч йилдан бери сурункасига чекяпсанми? — сўрайман ундан.

— Сурункасига, аввал ўртоқларим даврасида беркитиб чекардим, кейин чидолмай ошкора чека бошлаган эдим, онам кўриб қолдилар.

Унинг ички органларини батафсил назорат қилиб бўлганимиздан кейин яна ҳам ташвишли манзара пайдо бўлди. Бола чекишдан ташқари нашага ҳам ўрганган, бунинг орасида «устозлари» билан бензин ҳам ҳидлаб тураркан.

— Сени шундай йўлга киришга нима мажбур қилди?

— Ҳеч нима. Шунчаки ўйнаб...

Мана энди эрмак учун бошланган «ўйин» Димада бир қанча касалликларга сабаб бўлди. У ҳозир Тошкент область наркология диспансерида «биринчи мураббийлари» билан бирга даволанмоқда.

Аммо биз бу ерда мутахассис шифокорлар сифатида чекишнинг қандай оқибатларга олиб келишини ёки болалар қаровсиз қолганликлари учун мактаб, оила, жамоатчилик орасида ҳамкорлик йўқлиги туфайли шу куйларга тушаётганликларини атрофлича гапириб ўтирмаймиз. Чунки булар ҳақида жуда кўп гапирилган, жуда кўп ёзилган, Аммо чекиш туфайли ажралиб чиқадиган никотин ички организмдан бирон бирига зиён етказмасдан қолмаслигини алоҳида таъкидламоқчимиз. Никотин отни ағдарганлиги ҳам кўпчиликка маълум.

Лекин бу мақолада аёлларнинг чекишга берилишлари оқибатида кейинги йиллар ичида мажруҳ туғилаётган болалар кўпайганлигини ёки шу чекиш туфайли наслсизлик дардига гирифтор бўлганларнинг кейинги пушаймонидан ҳеч қандай наф йўқлигини яна бир бор эслатиб қўймоқчимиз. Ҳомиладор бўла туриб чеккан аёлни эса «жиноятчи» дейиш мумкин. Чунки, у туғилажак ғунчани очилмай туриб сўлдиради.

Баъзан чекувчиларга «бемалол хонада чекаверинг, ҳеч нарса қилмайди» дейдиган хотамтойларни эшитиб қоламиз. Улар уйда болалар борми, йўқми, бу билан ишлари бўлмай паға-паға тутун чиқарадилар. Фарзандларни заҳарлаётганларини унутиб қўядилар.

Яқинда диспансерда бўлиб ўтган мана бу воқеа кўпчиликни ажаблантирса керак, деб ўйлайман. Биз чекувчи оналар даволанаётган палатани шамоллатиш учун форточкаларини очиб қўйишни буюрдик. Орадан бироз вақт ўтгач, гўдаклар чирқираб йиғлай бошлашди. Улар на кўтарганга, на эмизганга кўнишарди. Оналар болалари кўкракларини олишмаётганлигидан хавотирланиб гапиришди. Бу бизда ҳам катта ташвиш туғдирди. Зудлик билан мутахассислар тўпланишиб назоратни кучайтирдик. Инжиқлик авжига чиқиб борарди. Шунда ҳамкасбларимиздан бири «форточкаларни ёпинг, болаларга соф ҳаво ёқмаяпти, улар кашанда бўлиб қолишган», деди. Форточкалар ёпилиши билан хонада чекилмаса ҳам папирос ҳиди анқиб кетди. Кўп ўтмай болакайлар тиниб қолишди. Улар оналарини эма бошладилар. Бу ҳол қанчалик аянчли, ташвишли бўлмасин лекин аччиқ ҳақиқат эди.

Медицина имкони борича чекувчиларни чекишдан воз кечишга ўргатяпти. Лекин энг муҳими бу иш — инсоннинг ўз иродасига боғлиқ.

Х. ХАИТОВ,
Б. КРАСНОПОЛЬСКИЙ,
Тошкент область наркология диспансерининг врачлари.

БИЛДИРИШ

«ТОШКЕНТ ҳақиқати» редакцияси ҳузуридаги ишчи мухбирлар университетининг навбатдаги машғулоти бугун 18.00 да ўтказилади.

Редактор
Н. НАСИМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КИНОФИЛЬМЛАР ПРОКАТИ ИДОРАСИ

АПРЕЛЬ ОЙИДА
ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ ШАҲАРЛАРИ ВА РАЙОНЛАРИ ЭКРАНЛАРИГА
ЯНГИ РАНГЛИ БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР ЧИҚАРАДИ

«ҲАЁТДА ЎЗ ЎРНИНГНИ ТОП»

Фильм ЮРИЙ БОНДАРЕВНИНГ шу номдаги романи асосида суратга олинган.
СЦЕНАРИЙ МУАЛЛИФЛАРИ: ЮРИЙ БОНДАРЕВ, Владимир НАУМОВ.
РЕЖИССЁР — ВЛАДИМИР НАУМОВ.
РОЛЛАРДА: Михаил УЛЬЯНОВ, Наталья БЕЛОХВОСТИКОВА, Альгис МАТУЛЕНИС, Елена ФАДЕЕВА, Вацлав ДВОРЖЕЦКИЙ, Леонид ПЛЕШАКОВ, Константин ЖИГУЛЁВ ва бошқалар.
Инсоннинг яқин кишилари ва умуман бутун жамият олдида ўз тақдирини, ҳаётдаги ўз ўрнини топишдаги масъулияти — фильмдаги асосий марказий мавзудир.
Ўз Ватанида ва чет элларда яхши танилган москвалик рассом Владимир Васильев Италияга сафар қилиб боради, у ерда рассомнинг ишлари кўргазмаси ўтиши керак эди. Италияда у кутилмаганда ўз мактабдош ва фронтдош дўсти Илья Рамзин билан учрашиб қолади. Илья дўстидан ўз онасининг тирик эканлигини эшитиб, СССРга боришга рухсат беришларини сўраб ташвишга тушади. Ильянинг «тирилиши» унинг қариндошлари ва дўстларининг доимий ва азобли ташвишларнинг манбаига айланади...
«МОСФИЛЬМ» КИНОСТУДИЯСИНИНГ МАҲСУЛОТИ.

«ИСКАНЖА»

Сценарий муаллифлари — В. ДНЕПРОВ, И. БЕЛЯЕВ, И. ГОСТЕВ.
Режиссёр — И. ГОСТЕВ.
Ролларда: Гражина ШАПОЛОВСКА, Леонид ФИЛАТОВ, Ассад ФУДДА, Талхат ҲАМДИ, Донатас БАНИОНИС, Георгий ЖЖЕНОВ, Юозас БУДРАЙТИС, Леонид КУРАВЛЁВ, Софико ЧИАУРЕЛИ, Бимболат ВАТАЕВ, Владислав СТРЖЕЛЬЧИК, Владимир САМОЙЛОВ ва бошқалар.
Бу сиёсий детектив фильм марказида Яқин Шарқ давлатларининг бирининг тақдири ётади. Бу давлат марказий разведка бошқармасининг сиёсий найрангларида қурол ролини ўйнаб келган ва пировардида ўз хўжайинлари томонидан йўқ қилинган.
«МОСФИЛЬМ» (СССР) — «ГАНЕМ-ФИЛЬМ» (Сурия) КИНОСТУДИЯЛАРИНИНГ МАҲСУЛОТИ.

5 ЁШДА—АВТОМОБИЛЬ КОНСТРУКТОРИ!

АГАРДА СИЗ ЎЗ ФАРЗАНДИНГИЗНИ КИЧИК ЁШИДАН УСТАЧИЛИККА ЎРГАТАМАН ДЕСАНГИЗ, УНИ ҲАР БИР НАРСАНИ БУЗИШГА ЭМАС, ЯРАТИШГА, ТУЗАТИШГА ҚЎНИКТИРАМАН ДЕСАНГИЗ УНГА «А-01» БОЛАЛАР АВТОКОНСТРУКТОРИНИ

СОТИБ ОЛИБ БЕРИНГ

Бу ўйин металл ва пластмасса деталларидан иборат бўлиб, уларнинг ёрдамида автомобилларнинг турли моделларини йиғиш мумкин.
Автоконструктор 5 ёшдан 14 ёшгача бўлган болаларда ижодий қобилиятни ўстириш, асбоблардан фойдаланиб конструкциялар яратишни ўрганишда ёрдам беради.
Баҳоси 9 сўм 50 тийин.

«РАДИОТЕХНИКА» ЦРКО.
«ГЛАВКООПИНФОРМРЕКЛАМА».

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Редактор ўринбосарлари — 335885, 325747, 337916. 325748; масул секретарь — 334808, 325353; секретариат — 325750; БЎЛИМЛАР: хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; идеология — 325778; саноат капитал қурилиш ва транспорт — 325749; қишлоқ хўжалиги — 325647; совет қурилиши — 325733; адабиёт ва санъат — 325553; маданият — 325767; социал масалалар — 325556; ахборот, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик — 325645; эълонлар бўлими — 325727.

Р. — 10698. А. 1577. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12